
Innhold

LEDER	Kyrkja, leiarane og sanninga.....	2
MANGFOLD I PREIKETEKSTANE	Mangfald og spiritualitet..... <i>Av Rolv Nøtvik Jakobsen</i>	4
PINSETID	Pinseprædike <i>Av Kirsten Sarauw</i> Tekstgjennomgang til 1. pinsedag..... <i>Av Trond Bakkevig</i> Ånden: å se noe/n ansikt til ansikt .. <i>Av Synnøve Heggem</i> Tanker ved en overgang <i>Av Ivan Chetwynd</i>	9 12 14 20
VERDENS MILJØVERNDAG I GUDSTJENESTEN	Gudstjenestefeiring på verdens miljøverndag..... <i>Av Tom Sverre Tomren</i> Tekstarbeid til verdens miljøverndag <i>Av Sven-Thore Kloster</i>	29 37
3. SØNDAG ETTER PINSE	Gjestebudet <i>Av Sturla J. Stålsett</i>	41
SANKTHANS	Prekenteksten til Sankthansfeiringa..... <i>Av Thomas Wagle</i>	43

Kyrkja, leiarane og sanninga

Sanning let seg ikkje eige, ikkje av nokon – ein kan hevde sanning, men ingen vil tru ein om ikkje ein er truverdig. Truverdigheit handlar om teologi og erfaring reflektert mot kvarandre, og det handlar om væremåte.

Det vart vist stort frimod til å ytre seg i offentligheita omkring vikarsaka i Oslo bispedømme i vår. Eg ynskjer å fokusere på dette og samstundes reise nokre problemstillingar i høve til kven som vert oppfatta som symbolbærar for kyrkja, og korleis kyrkja ynskjer å formidle seg sjølv i offentligheita.

Vi krev med all rett at leiatar både i den sekulære og kyrklege røynda opptrer rydlig og profesjonelt – som arbeidsgivarar. I offentligheita vert ofte dei sprikande teologiske standpunktata som kyrkja kommuniserer oppfatta som forvirrande og skuggar nokre gongar over spørsmål om leiarskap. Og når teologiske standpunkt vert forstått som noko som kjem framfor reieleg handssaming av folk er det ikkje underleg at fleire reagerer.

Diskusjonane denne våren har stadfestat ei forventning til kyrkja om at ho lever som ho lærer og synleggjer kjærleik. I dette ligg eit krav til kyrkja om truverdigheit, som

vert synleggjort når noko står på spel som utfordrar kyrkja til å jobbe med kva ho som trussamfunn kommuniserer i offentligheita frametter.

Deltakarar på seminaret med den anglikanske biskopen John Shelby Spong i Paulus kyrkja i fjor undra seg over kor lite av teologien sine tolkingsverkty som har kome ut til medlemmene i Den norske kyrkja. Kanskje vil boka *Hva er kristendom?* av Halvor Moxnes hjelpe i så måte, men mykje vert formidla på lokale prekestolar som framleis er knytt til ei oppfatning av presten og biskopen som teologisk autoritet og taleør for kyrkja som trussamfunn.

Det vert kanskje lagt for mykje vekt på prestar og biskopar som symbolberar for kyrkja, når medlemsskapet er så skjørt at det er avhengig av korleis desse står fram i media. Kanskje skulle me ynskje ein maktutretting for kyrkja velkommen – både i høve til teologi og ordningar? Og kanskje skulle me som kyrkje snu talen om kyrkjas einheit på hovudet og våge å sleppe mangfaldet laus? Kanskje ville det auke truverdigheita for kyrkja som trussamfunn eller det miste utvide folk sin fridom til tru?

Tryggleiken til å synleggjere synspunkt

knytt til kyrkjeleg saker i offentligheta er auka. Eg vonar at kyrkja på eitt eller anna tidspunkt har vore med på å vise veg til denne tryggleiken til å hevde eiga tru. Dei kritiske merknadade som kom fram i høve til kyrkja i vår vart ikkje hevda av trassige barn, men av medlemmer av folkekyrkja som ser seg sjølve som fullverdige og ansvarlege medlemmer. Kyrkja har ei utfording i å verdsette teologi som kunnskap og kompetanse hjå fleire, utan at det leier til forakt for teologen og teologien.

Maktspråk vert ofte nytta for å umyndigjere meiningsmotstandarar, det såg me omkring vikarsaka i kyrkjeleg samanheng, men også i debatten i omkring valdsutøvinga mot Kadra Yusuf. Kategoriar som politisk korrekt og theologisk uskulert vart nytta for å redusere enkelte debattantar. Ein kjem likevel ikkje utanom det faktum at desse stemmene har mot til å ytre seg i offentligheta. I religiøse samanhengar kan ein ikkje redusere ytringane til uvesentlege om ein ynskjer å invitere til truspraksis som ikkje ekskluderer nokon.

Kyrkja har ein skatt i at ho ynskjer å hjelpe menneske til å reise seg opp og sjå seg sjølve som ansvarleg og myndige. Kanskje har vårens debatt vist at ho til ei viss grad har lukkast med det når det kjem til medlemmene. Kyrkja er ikkje berre ein eldgamal institusjon, men også eit notidig trussamfunn som forvaltar det som eingong vart kalla Sanninga. Nett no seier kyrkja at ho ynskjer einheit, men det kommuniserer ikkje over spraket og motseingane folk opplever. Kanskje må kyrkja gi slepp på Sanninga og akseptere at me er eit samfunn av «sanningar» som eigast av eit truskollektiv. Sanning kan hevdast berre om ein innser at den oppstår frå eit fellesskap av individ sine glimt av sanning. Tida er kanskje moda for å halde fram dialog som kyrkja sin væremåte og ikkje berre som metode og etisk korreks for teologien i høve til den religiøst sett «andre»? Dialogen krev ei radikal erkjenning av likeverd ikkje berre som religionsteologisk eller filosofisk utgangspunkt, men som noko som veks ut av det store me kallar tru. Det gjenstår å utforske dialogen, også innan eige samfunn, om ein vil lytte til eit større spekter av stemmer enn ein har gjort til no. Statskyrkjedebatten er kanskje byrjinga på det.

Anne Anita Lillebø

Mangfald og spiritualitet

Av Rolv Nøtvik Jakobsen

Kyrkjeårets tekstutval stiller predikanten ovafor ulike utfordringar: I søndagane etter påske med dei mange utdraga frå Jesu talar, er utfordringa å høyre noko ulikt i desse monologane som lett kan høyrest einsarta, einspora og monotone ut. I søndagane etter pinse med tekstar med svært ulik sjanger og tematikk henta frå ulike nytestamentlege skrifter, er utfordringa meir å finne ei meinings, ein slags tråd, i mangfaldet og vekslinga. Utfordringa blir ikkje mindre påtrengande dersom ein har som målsetjing at det skal vere ein samanheng, ikkje berre mellom *innhaldet* i preiketeksten og preika, men også mellom forma og måten noko blir formidla på. Thomas G. Long argumenterer i *Preaching and the Literary Forms of the Bible* frå 1989 overbevisande for at den litterære forma og dynamikken i bibeltekstane også bør vere med på å forme preika. (For det er ein forskjell mellom ulike formidlingssituasjonar og sjangrar. Å fortelje, å oppmuntre og å gi gode råd er ulike aktivitetar. Og form er aldri uskuldig: Form formar.) Eg synst det er ei meiningsfull målsetjing. På det viset vil bibeltekstanes mangfald kunne grunngi og gi impulsar til forkynnингas mangfald, vel og merke både når det gjeld form og innhald.

Det er jo merkeleg at med ein muntleg tale med utgangspunkt i eit stort mangfald av ulike bibeltekstar, som preiker er, står ein lett fram som relativt einsarta for tilhøyraren. Det einskaplege ved produktet kan ein tenke seg har ulike årsaker: Det er mogleg å hevde at *evangeliet* er det same overalt og til alle tider. (Innhaldet er altså det same. *Same shit – new wrappings* altså.) Eller ein kan argumentere med at *forma* på forkynninga er det som gjer den einskapleg. (Preikeforma er i denne tankemodellen ein eintydig og gitt storleik. Dette blir meir *new shit – same wrapping*). Eller ein kan tenke seg at det som vil sørge for ein einskap er at predikanten er seg sjølv og har funne sin eigen stemme. Ei slik forestilling om den autentiske predikanten har gradvis overtatt etter ei tenking som argumenterte for noko liknande ved å vise til *presterolla* som einskapleg og uforanderleg. (I begge desse variantane er det *predikanten* som er identisk med seg sjølv og i stand til å sette eit einskapleg preg på ulikt materiale. Eg vil ikkje drøyme om å gi dette eit engelsk namn.)

Sjølv om grungivinga er ulik og bildebruken kan variere mellom å sette *preg*, *stempel* eller *signatur* på det ferdige verket, kan resultatet lett bli det same: Meir av det

same, og det kan bli opplevd som einsførmig i begge meininger av ordet. Dei ulike grungjevingane har alle hatt sine tider der dei har dominert. I våre dagar er det kanskje idealet om den autentiske presten, ho som er seg sjølv og har funne sin eigen stemme, som har stort appell. Det har gode historiske årsaker, men opnar også for nye utfordringar.

Om å vere seg sjølv heile heile tida

Yngre teologar og kyrkjegjengalar reagerer instinktivt negativt på det dei oppfattar som prestars tillærte faktar og på fenomenet «prestestemme». Men dei, og vi, har større vanskar med å sette ord på kva som kjenneteiknar denne prestestemma. Det enklaste er å skildre kva det ikkje er: Det er ein språkbruk og eit tonefall som ein ikkje kjenner igjen frå den måten predikanten brukar språket til vanleg, det er ikkje ekte og naturleg, men tillært: «Det er berre ikkje deg!» Prestestemma er noko som ikkje stemmer. Det vanskelege oppfølgingsspørsmålet er då om kva «til vanleg», «naturleg» og «ekte» betyr? Og om vi ikkje med velmeinte utsegn om at dette ikkje var deg, kan stå i fare for å døme kvarandre til å vere oss og seg sjølv lik heile tida? Med andre ord at krav om å vere ekte, naturleg og personleg etter kvart kan bli ei like plagsam tvangstrøye som fortidas einspora presteideal. Ørlite friare kanskje, men klammare.

For å kome litt vidare i arbeidet med å utvikle ein homiletikk som også er frigjerande for predikanten, er det nødvendig å snakke meir saman om kva det betyr å vere seg sjølv. Neste skritt er å tilby nye forslag til målformuleringar for homiletisk og pastoral danning i retning mot å utvikle eit repertoar av ulike handle- og veremåtar som er høve-

lege i ulike kontekstar.

Det har vore frigjerande å kunne seie «ha det!» til den autoritære presterolla, til embetsmannen som framstod som far sjølv, og le og riste litt på hovudet i møte med levningar av denne veremåten. Det har vore ein god og nyttig ting for mange av oss å høyre at tilhøyrarar ikkje kjenner oss igjen når vi preiker. Og eg trur stadig vi har mykje arbeid framfor oss med å opne opp preike-språket mot vanleg daglegtale og mot verden, den verkelege. Og det er eit under og ein stor ting når menneske kjem til orde og finn sin eigen stemme. (Det er grensesprengande erfaringar på linje med å lære å sykle eller å svømme med eit avgrensbar før og etter. Men også erfaringar som sjølv krev at ein kjem vidare og utviklar sykle- eller svømmekompetansen.)

Eg er usikker på om det å erstatte ein eintydig og autoritær farsrolle med eit bilde av eit like eintydig, men relasjons- og kontekstlaust «menneske» er den riktige vegen vidare. For vi, kvinner og menn i ulike aldrar og med eit mangfold av ulike røyster og kroppar, har nokre grunnleggjande innsikter til felles: Ei av dei er at vi aldri er heilt den same i ulike samanhenger og om vi likevel framstår på same måte, spelar vi ikkje same rolle når maktforholda og relasjonane skiftar. Syklisten, sønnen, faren, læraren, sjelerørgjaren, fotgjengaren, vennen, vegleiaren, kjærasten og predikanten er same personen, men framstår på forskjellig vis i dei ulike rollene. Eg er meg sjølv heile heile tida nett-opp ved å vere forskjellig. Wingrens ord om at når det gjeld evangeliekjynninga viser kontinuiteten seg i vekslinga, er ord som også gjeld for spørsmålet om menneskeleg identitet. Du er aldri ikkje i relasjoner og kontekst. Målet er ikkje å destillere ein kontekstlaus og sjølvidentisk essens av «seg sjølv», men å utvikle evner til å vere

og framstå slik ulike situasjonar og relasjoner krev. I retning av å framstå som eit medmenneske for ulike folk i ulike situasjonar.

Eg trur derfor det i kyrkjeleg samanheng blir viktig å utvikle ein danningskultur og ein spiritualitet som gjer i stand til å tolke og handle saksvarande i ulike situasjonar og kontekstar. For det er jo slett ikkje sikkert at ein kjem best i kontakt med den ein egentleg er ved å sitte stille for seg sjølv, med st  r  t mogleg avstand frå alle relasjonar og komplekse kontekstar.

Det dreier seg her om akutte faglege utfordringar rundt det å utvikle eksegetisk kompetanse til å kunne lese tekstar på nytta og til å tolke ulike kontekstar. Med større ord kan ein seie det gjeld utviklinga av ikkje mindre enn nye formar for spiritualitet og pastoral identitet.

Det er alltid betre å vere mangfaldig enn einfaldig (sa bestefar)

Etter denne omvegen kan det vere på tide å vende tilbake til den konkrete utfordringa som predikanten opplever i vekslinga mellom nokså likelydande talestoff i søndagane etter påske til dei svært ulike tekstane etter pinse. I ein kyrkje  rsprega spiritualitet kan vi tenke oss at utfordringa til predikantane, no etter Andens komme, er å komme vidare frå ei fase der ein arbeider på å utvikle ein eigen distinkt stemme for sjølv å komme til orde, i retning mot eit arbeid med å danne eit repertoire av saksvarande tale- og handle-måtar til bruk i og ved ulike tekstar og kontekstar. Med Jesu eigne ord: «Difor er kvar skriftl  rd som har fått opplæring om himmelriket, lik ein husherre som hentar fram nytta og gammalt av det han har samla.»

Ein trygg identitet er fint. Men svært mange av dei orda vi gjer bruk av for å

skildre noko som er identisk med seg sjølv, peikar i retning mot det forutsigbare og kjedelege: Einsarta, einstonig og einsformig, monoton, for d   ikkje å snakke om einfaldig. Ein mogleg lærdom av dette, er at predikantar bør besinne seg på    ikkje vere som forventa alltid. Kanskje er det noko uventa og nytt tilhøyraren eigentleg har eit l  nnleg håp om. Men som sagt, i enkelte relasjonar er det trygge og stabile absolutt på sin plass: Ved avsynging av bordvers og god-natt-sang i heimen er det ikkje duka for utagerande eksperimentering med tekst og musikk. I nære relasjonar vil vi helst ikkje høyre noko grunnleggjande nytt ting, mykje heller høyre ting gjentatt på nytt og på nytt: «Eg er glad i deg» til dømes.

Korleis kan vi kome vidare enn å setje ord på det som seier seg sjølv? Eg trur det er viktig å halde fram eksegese og teksttolking som avgjerande aktivitetar som ikkje berre held ved like og vidareutviklar ei teologisk faglegheit, men som også opnar opp for å oppdage ein saksvarande spiritualitet. Når prestar og studentar har spurt kvifor dei skal bruke tid på teksttolking og eksegese i ein travel kvardag, har eg svart at det er for å bevare fagleg eigenart og sjølvrespekt. Fr   no av vil eg svare: For å vidareutvikle ein saksvarande pastoral spiritualitet. (Eigentleg dreier det seg om det same, men eg trur det siste kanskje sel litt betre i den noverande situasjonen.)

Når det gjeld eksegetisk metode kan ein grovt sett dele presteskapet i to, dei som studerte for over tjue år sidan og dei som vart ferdige etterpå. Den første gruppa lærte berre ein metode, men den lærte dei godt. Det var for mange ein form for redaksjonshistorisk tilnærming. Det fine med ein redaksjonshistorisk lesemåte er at den er (som) skapt for forkynning: Ved å finne ut kva fort  taren eller redaktøren eigentleg ville seie,

kan predikanten målbere denne forfattarin-tensionen med eigne ord. Ein tenker seg eit einheitleg forfattarsubjekt bak kvart skrift, men sidan det er ulike evangelium og fleire andre forfattarskap i tillegg, opnar det også for eit mangfald i forkynninga. For den andre gruppa, dei vi i prestesamanhengar ofte kallar dei unge, er bakgrunnen heilt annleis: Dei har møtt eit mangfald av metodar og lesemåtar og lært få av dei godt. Dette mangfaldet av lesemåtar har til felles at dei ikkje er umidelbart lett omsetteleg i homiletisk praksis.

På den eine sida, ein einskapleg metode som er vitskapsteoretisk diskreditert, men som har kasta mykje av seg som forarbeid til forkynning. På den andre sida eit mangfald av metodar som er meir vitskapsteoretisk oppdatert, men som nettopp ikkje er (som) skapt til kristen evangelieforkynning. Dette gjer at representantar for dei to gruppene har ulike behov: Den eine har behov for nye perspektiv og oppdateringar. Den andre har eit behov for å få greie på korleis ein skal orientere seg i ein uoversiktleg marknad av stadig nye lesemåtar og å oppdage korleis lesinga kan vere fruktbar for forkynning og eige trusliv. Dette opnar for spennande utvekslingar der begge partar har noko å gi og få på prostisamlingar: «Å hvor godt vi passer sammen», som det heiter i ei salme om ei meir eindimensjonal gaveutveksling.

Mangfaldet i tekstsjangrar inviterer til mangfald i preikeformer

I den korte tida frå pinsedag til 6. søndag etter pinse får kyrkjelyden høyre bibeltekstar som gjengir ein samtale mellom Jesus og Nikodemus, dei får høyre historiske forteljingar om Peters dåpsforkynning og fiskefangst og om omstenda rundt Johannes si

omskjering. To av Jesu fiksionsforteljingar, om den rike mannen og Lasarus og om det store gjesteboden, er preiketekst. Og i tillegg kjem formanande ord frå Bergpreika om ikkje å døme. Dette er ei tid som er ypparleg for å prøve ut andre måtar å gi preika form på enn det predikant og kyrkjelyd har blitt vant til: For preiker kan jo formast og òg ha eit forløp som ei forteljing, dei kan vere prega av dialog og dei kan vere formanande. Kvifor ikkje ta Jesus på ordet? «Difor er kvar skriftlærd som har fått opplæring om himmelriket, lik ein husherre som hentar fram nytt og gammalt av det han har samla.» Form er aldri uskuldig. Form formar.

Dei bilda og metaforane vi gjer bruk av, er sjølvsgåt heller ikkje uskuldige. Det har blitt vanleg å gjere bruk av eit uttrykk, blant anna kjent frå arbeidet med filmklipping, nemleg «kill your darlings!» også i preikesamanheng. Det dreier seg sjølvsgåt om det heilt nødvendige og ofte smertelege med å rydde vekk kjephestar og galopperande innfall frå den konkrete preika. Og eg er einig at ein ikkje bør prøve å seie alt på ein gong. «less is more», som det også heiter på engelsk. Problemet med uttrykket er at det er valdeleg: Ein skal ikkje drepe, heller ikkje dei ein er aller mest glad i. Eg vil derfor i tråd med Jesu oppfordring om å samle og i samsvar med det gamle gode ordet om «make love, not war», heller ønske at ein omskriv uttrykket til «save, don't delete!» Ta vare på gode idear og treffande formuleringar til seinare. Ordet «save» er eit ord ein gjer bruk av i bankar og føre fotballmål. Men det er også eit saksvarande ord når det er snakk om preikeforebuing og evangelieforkynning.

*Rolv Nøtvik Jakobsen er førsteamanuensis ved Det praktisk-teologiske seminar
r.n.jakobsen@teologi.uio.no*

Pinseprædiken Taarbæk, den 15. maj 2005

Av Kirsten Sarauw

Pinsen står ikke højt i kurs som folkelig religiøs fest. Julen kan vi forstå, påsk'en til nød, men pinse? Hvad handler pinse om? Helligånden, som vi har hørt i dagens tekster. Men hvad er Helligånden? Ja, hvad er ånd i det hele taget? Det har vi åbenbart meget svært ved at fatte.

Fra alteret, hørte vi et lille stykke fra skabelsesberetningen om, hvordan Gud dannede mennesket af agerjorden og blæste livsånde i dets næsebor, så mennesket blev et levende væsen. Gennem selve vores vejitrækning er vi, ifølge denne tankegang, forbundet med Guds hellige åndedrag, der trækker vejret igennem os lige til vores sidste suk. På en måde er det jo heller ikke os selv, der trækker vejret, men vejret, der trækker os. Vi kan slet ikke lade være. Således er der en opretholdende livsmagt, der bærer os hele livet, uden at vi selv skal tænke over det. Dette har vi tilfælles med alt levende, der drager ånde på jorden. Alligevel hører der noget mere til at forklare, hvad ånd og Helligånd er, end at vi trækker vejret. Ånd er knyttet specifikt til det at være menneske, dvs. til det vi har mere end dyrene, nemlig

bevidsthed om os selv. Men ånd er alligevel ikke det samme som denne bevidsthed. Mennesket ligner dyrene på mange måder og har de samme overlevelsесstrategier – og det er det, det hele går ud på – set fra naturens side: At kunne føre livet videre. Over for faren, smerten, lidelsen, som jo kan være livstruende, kan vi vælge mellem tre ting – lige som dyrene: ligge død, flygte eller angribe. Men mennesket kan én ting til: Tale, udtrykke sig, meddele sig. Menneskets talegaver er vores fornemste overlevelsесinstrument. Nu begynder tampen at brænde. Men bare det at kunne tale er stadigvæk ikke det samme som ånd.

Den amerikanske musiker og poet Leonard Cohen fortalte her i vinter i en tv-udsendelse, jeg så, om sin fars død, da han bare var ni år gammel. Efter begravelsen gik han ind i sin fars klædeskab, tog en af hans butterfly'er, klippede den over, skrev nogle ord på en lille lap papir, som han gemte inde i butterflyens sløjfe. Så gik han ud i haven og begravede den. «Nu har jeg glemt, hvad jeg skrev, men det var første gang jeg opdagede ordenes forløsende kraft», sluttede

Cohen.

Se, her sker der noget andet end at ligge død, flygte eller angribe. Her sker der en transformation af smerte til ånd. Jeg tænker at ånd er snævert knyttet sammen med vores følelser, en måde at rumme følelser på, både glæde og sorg, men nok mest en måde at rumme smerte på. Den glæde, som bærer åndens signatur har altid smerten som klangbund. Ånd er et særkende for mennesket, det er følelser ikke. Også dyrene har følelser. Mennesket har i modsætning til dyrene bevidsthed om sig selv og hele verden og lider derfor så meget desto mere, så at sige dobbelt op, både i suet og i den vedvarende følelsesmæssige erindring om smerten, tabet. Det gør os meget udsatte. Det var måske, da mennesket for første gang med sin bevidsthed opfattede døden og blev ramt af smerten over tabet, at religionen opstod. Vi kan ikke overleve, hvis vi ikke finder en måde at bearbejde smerten på. Religion var – og er vel stadigvæk – en overlevelsesstrategi. Ånd sammenknytter følelser med bevidstheden i en transformation, en forvandling. Ånd er en måde at rumme smertefulde følelser på uden fortrængning, uden flugt, uden angreb – i konkret forstand. For i en anden forstand kan man nok sige at ånd har mest med «angreb» at gøre. Ånden gør brug af den frustrationsenergi, der ligger i sorgen.

Den lille niårige Leonard Cohen gør noget fuldstændig impulsivt, en handling, der er som en slags indgivelse. Han ved ikke hvorfor, han må bare gøre det. Med ordene på sedlen inde i farens butterfly, som han begravet i den samme jord, som han just har set sin far forsvinde ned i, får han knyttet et bånd til sin far igen. Han taler til ham tværs over dødens afstand, og han får på den måde forvandlet forladtheden til nærhed, en nærhed til sin far af en anden art, en nærhed i ånden, som han altid vil bære i sit hjerte som

en indre kærlighedsrelation, hvor han går og står. Ikke at smerten over farens fysiske fravær forsvinder. Den vil være der mange år fremover, måske hele livet, men han er blevet forløst fra sorgens lammende og livsødelæggende virkning, til at kunne leve med sin sorg og tage fat på livet igen og lege med de andre børn. Ja, denne første store forfærdelige sorg i Leonard Cohens liv har måske i virkeligheden født den sang i ham, som han kommer til at glæde millioner af mennesker med i sit voksne liv. Sorgen er blevet vendt til kreativitet. Det er ånd.

I påsken havde disciplene været igennem en uge af rædsel, hvor alt, hvad de havde troet på, var styrret sammen. Det menneske, som de havde elsket, som ingen anden, og fæstet hele deres lid til, var blevet dømt og korsfæstet som en simpel forbryder. Alt syntes tabt. Det håb, som Jesus havde tændt i dem, om at han var den kommende Messias, som skulle virkeligøre Gudsriget, i al synlighed og bogstavelighed i denne verden, hvor retfærdighed, fred og glæde endelig skulle herske, blev fuldstændig tilintetgjort. Færdig med alle jordiske paradisdrømme. Og så sker der det, at just tabet af alt håb, bliver forudsætning for en helt ny måde at forstå Jesu liv og forkynELSE på.

Det ser ud til, at tab, adskillelseSSMRE og sorg er forudsætning for åndens virke. Den lille Leonard Cohen oplevede, hvordan ord kan forløse en stor sorg og forvandle et fysisk tab af en elsket menneskefar, til en indre nærhed til denne far, så tråden til livet igen kunne knyttes. Det er åndens virke.

Disciplene oplever et tab af en endnu større far, nemlig Gudsfader i himlen, som de havde ventet skulle komme og redde deres Messias, og indføre paradis på jorden. Det skete ikke. Men ud af dette gigantiske tab af et helt verdensbillede og lykkedrøm, opstår en ny måde at forstå Gud og verden

på. Gud forvandleres fra at være opfattet som et fysisk objekt derude til en indre åndelig kraft i menneskehjertet, der kan sætte os i stand til at bære dette liv og dets smerte uden flugt, uden lammelse, uden fornærmethed over, at det ikke er paradis, vi lever i. Det er Helligåndens virke.

Mellem påske og pinse bliver kristendommen som religion til, kunne man sige. Alle teksterne i kirkeåret mellem Påske og Pinse afspejler i virkeligheden en lang sorgbearbejdelse. I denne periode kæmper disciplene for at forstå. I tiden indtil Kristi Himmelfart er disciplene endnu så fysisk bundet til deres kære mester, at de slet ikke kan give slip på ham. De oplever det som var han endnu hos dem og talte til dem. Sådan som vi andre også kan opleve det kort efter et elsket menneskes død. Endnu er vi i nogen tid dybt fysisk forbundet med vores døde. Vi kæmper for at forstå, acceptere. Langsomt i løbet af den følgende tid udfoldes og modnes disciplenes forståelse af, at Gud virkelig havde åbenbaret sit væsen og talt til verden på en ny måde i Jesu liv og forkynELSE. Sådan som Jesus var trådt mennesker i møde, mens han levede, med kærlighed, barmhertighed og nærvær, sådan træder Gud altid mennesker i møde. Gud skal ikke forstås som en fjern genstand derude i universet, højt hævet over menneskene, men Gud er i denne verden, snævert knyttet sammen med mennesket. Gud lever med os, lider med os, dør med os. I Jesu lignelse er Gud trådt os nærmere end nogensinde – ikke som en ydre, men som en indre virkelighed.

Kristi Himmelfartsdag er den dag, da disciplene endelig kan give slip. Udtrykt symbolsk i billedet af Kristus, der farer til Himmel. Sørgeperioden er til ende. Disciplene står og kigger op mod himlen endnu en lille tid. Og hvad så? Ja, der

kan de selvfølgelig ikke blive stående. Nu venter livet igen på disciplene. Nu må de selv tage over, selv tage ansvaret for deres nye indsigt, at mennesket selv er bærer af Guds nærvær, et nærvær, som vi aldrig kan få magten over eller blande os selv sammen med, men som vi ikke desto mindre altid står i et levende forhold til. Der går endnu ti dage. Så kommer de forløsende ord til dem. Nu kan de tale, nu kan de formidle deres erfaring i ord. Pinsen er den modne og integrerende forståelse af påskebegivenhedens dæmrende indsigt. Fra at blikket har været vendt indad i eftertanke og bearbejdelse af en stor sorg, vendes blikket Pinsedag udad mod verden og andre mennesker igen. NU er det handlingens tid. THI: «Åndens løsen er bedrifter», som gamle Grundtvig sagde.

Så: «Lad os stå op og gå herfra», som Jesus slutter sin Skærtorsdagstale til disciplene i dagens prædiketekst. Lad os tage fat på livet sammen med vores medmennesker i fortrøstning til, at livet kan lade sig gøre. Paradis på jorden får vi aldrig. Til gengæld har vi som mennesker mulighed for med ånd og ord at forvandle smerte til indsigt og dermed bevare tilknytningen og kærligheden til livet og til andre mennesker. Denne åndserfaring kan vi så kalde «Helligånden», for så vidt der er tale om den samme erfaring, som modnedes i disciplene mellem påske og pinse. «Hellig» kaldes denne ånd måske også, fordi den alligevel på en eller anden måde har forbindelse til Guds store, livgivende åndedrag, som trækker vejret gennem alt levende og som undrager sig vores bevidste manipulering.

Amen

*Kirsten Sarauw er
prest og privatpraktiserende psykoterapeut
ki.sarauw@mail.dk*

Tekstgjennomgang til 1. pinsedag 27. mai 2007

Prekentekst: Apg. 2,36-41

Lesetekster: 1 Mos 11,1-9; Joh 14,23-29

Av Trond Bakkevig

Jeg liker å preke og feire gudstjeneste på første pinsedag. Den handler om Guds nærvær i vår forskjellighet. Den handler om skapelsen, om skapelse og om nyskapelse. Den handler om kirkens enhet og mangfold, eller kanskje heller: Kirkens enhet i mangfoldet. Og vår personlige tilhørighet i denne enhetens mangfold.

Men først og sist gleder jeg meg til å synge:

I all sin glans nu stråler solen,
Livslyset over nådestolen,
nu er det pinseliljetid,
Nu har vi sommer lys og blid,
nu spår oss mer enn englerøst
i Jesu navn en gyllen høst!

Til tross for nye oversettelser dreier det seg om en salme som bruker språk og bilder vi ikke benytter til daglig. Den er utilgjengelig for alle som ikke tar seg litt tid. Likevel lever den. For meg personlig har den bidratt til en fornyet forståelse av pinsen.

Men tvers igjennom tilhører denne salmen vår del av verden. Det er en pinse-salme som verken kan synges i Sør-Afrika, Australia eller Chile. Med alle sine henspiller på årstiden blir den helt meningsløs på andre breddegrader. Den kan knapt synges i Jerusalem. Den kan i det hele tatt ikke synges andre steder enn der hvor solen er en venn. På store deler av kloden er solen noe man skjuler seg for.

Men hos oss hører salmen hjemme. Her er solen en venn. Her er solen og varmen

tegn på dag, lys, skapelse og vekst – og med det: Mangfold. Vi kan glede oss over blomsternes, trærnes, fuglenes, dyrenes – og menneskenes forskjellighet. I kirken kan vi ikke, på alle steder og til alle tider, synge de samme salmene.

Apostlenes gjerninger 2,6b er min nøkkel til pinsen: «...de ble helt forvirret; for hver enkelt hørte sitt eget språk bli talt.» Det var ikke tungetale som foregikk på tempel-plassen. Ingen tolkning eller oversettelse var nødvendig. De som var der, hørte det som ble sagt, på sitt eget morsmål. Skapelsens mangfold ble bekreftet i samme øyeblikk som en ny enhet – kirken og i kirken – ble til. Verken Kanaans språk eller tungetalen er nødvendig for enhetens skyld. Det går en linje fra den Guds ånd som svevet over vannene da alt ble til, over Gud som sender ut sin Ånd og fornyer jordens ansikt (Ps. 104,30), til pinsedag på Betlehem. Den samme Guds Ånd er til stede over alt, slik Grundtvig også beskriver det:

Det ånder himmelsk over støvet,
Det vifter hjemlig gjennom løvet,
Det dufter liflig under sky.
Nu åpnes paradis på ny,
Og yndig risler ved vår fot
en bekk av livets klare flod.

Skapelsen og Guds nærvær finner hjem. Hjem til hver enkelt av oss. Bekrefter oss som skapt av Gud, slik at vi igjen kan finne hjem til vår Skaper. Den hellige ånd gis oss for at vi skal finne veien hjem til vårt opphav. I dette hjemmet finnes vi i vårt mangfold som Guds skapninger.

I en tid hvor vi diskuterer hva vi kan leve med av uenighet og forskjellige livsvalg i kirken, er det godt å feire pinse. Gud har, ved sin Ånd, gitt oss enheten og mangfoldet som kirkens livsvilkår. Vi kan like det eller mislike det, men slik er det. Vi må leve med

det ubehag det er at vi ikke er enige eller at vi velger ulike livsformer. Det hjelper ikke å melde seg ut av en kirke. Også som utmeldte hører vi med til kirken. Det er ikke vi som lager kirkens grenser. Det er dette som er annerledes med kirken. Den er ikke en vanlig forening. Der må vi tåle også dem som ikke tåler våre standpunkter. Når diskusjonene om bibeltolkning og etikk pågår som verst, blir jeg av og til minnet om gamleprosten i Bo Giertz' roman *Steingrunnen*. Det er en annen religion, sa han til den unge kapellanen som var fascinert av vekkelsesbevegelsen. Bo Giertz' gamleprost og jeg ville vært uenig om mye, – og mer enn han har jeg en tro på mangfoldets nødvendighet. Selv om jeg ikke alltid makter å glede meg over det! Men igjen hjelper det å syng:

Våkn opp, all jordens dype toner,
Til pris for menneskets forsoner!
Kom sammen, alle tungemål,
i takkesangens offerskål!
Og juble her ved Herrens bord
nu, i menighetens glade kor!

Dette er bakgrunnen for årets prekentekst på pinsedag. Hvis vi leser den uten å ta med sammenhengen, virker den litt streng. Den videreformidler ikke det mangfold som fantes på Tempelpllassen, det mangfold som Ånden bekrefter og nyskaper. Men prekenen på pinsedag er ikke bare en tekstutleggelse. Den må også være en forkynnelse av hva som skjer og skjedde på denne dagen. Dette er klangbunnen for prekenteksten.

Peter sier: «Denne Jesus som dere korsfestet, har Gud gjort både til Herre og Messias.» Med andre ord: «Dere trodde at dere ble kvitt han. I stedet er han blitt den som både frelser og råder over hele universet.» Ingen kommer utenom han. Vi skal alle møte han. Det er han som er kommet, ikke alle meningene om han – våre eller

andres. Dette er ikke et utgangspunkt for å karakterisere andres tro. Det er heller ikke et utgangspunkt for å drøfte om det er frelse i andre religioner. Med Grundtvig tror vi ganske enkelt:

Alt skapes av den Ånd som daler,
Alt virkes av den Ånd som taler,
Den Ånd som skjenker lys og trøst
av kjærlighet med sannhets røst
i Ordets navn som kom til jord
og seierrik til himlen for.

Som svar på spørsmål om hva man skal gjøre med at Kristus er den som både frelser og råder over hele universet, svarer Peter at de skal vende om og la seg døpe. Dette kan lede til klam om vendelseskynnelse. Men da mister man den del av pinsebudskapet som handler om å vende hjem, om å la seg bekrefte som Guds skapning. Når pinsen dreier seg om nyskapelse, Åndens nye gjerning, er det viktig å få frem at dette ikke er en nyskapelse til noe ukjent. Det er all skapnings Gud som på ny inviterer til tilhørighet. Forkynnelsen skal tydeliggjøre hjemstavnssretten hos Gud. Det er det løftet handler om. Dette løftet som i følge Peter gjelder «dere og deres barn og alle som er langt borte...» I og for seg handler dette om at vi

kan slumre søtt og våkne blidt,
kan drømme skjønt om paradis
og våkne til vår Herres pris.

Men mest av alt handler pinsen om å oppdage og leve med Guds nærvær her, på jorden. Slik at vi gjennom alt det vi ser kan se, gjenkjenne og gi vårt bidrag til at Guds ånd kan «fornye jordens ansikt.»

*Trond Bakkevig er
prost i Vestre Aker
trond.bakkevig@oslo.kirken.no*

Ånden: å se noe/n ansikt til ansikt

Av Synnøve Heggem

Å se noen eller noe ansikt til ansikt forbindes gjerne med den største lykke eller den sterkest tenkelige frykt. Eller det knyttes til det å være ærlig mot et eller annet forhold («til slutt måtte jeg se i øynene at jeg hadde forspilt min mulighet...»).

Som regel ser vi hverandre med følelser mellom disse ytterligheter, i ulike blandinger av glede, frykt, spenning, forventning, avventning. Vi elsker (hverandre) – mer eller mindre. Vi frykter (hverandre) mer eller mindre. Og: vi gjenkjener (hverandre) med vennlig bekreftelse – kanskje oftere enn vi tenker over i løpet av dagene. Summen av de smil, vink, vennlige og morsomme ord vi deler når vi veksler blikk i løpet av en dag holder livet ved like – som liv. Med på kjøpet får vi: uro over et hint, et ubestemmelig blikk, et ansikt som vendte seg bort eller ned. Dagens dose av tvil, skam og angst ser vi også i øynene... mer eller mindre.

Guds ansikt, Jesu ansikt,
og Åndens ansikter

Når det å se Gud ansikt til ansikt forbindes med det høyest tenkelige gode, den største

skjønnhet og den ultimate sannhet, er det ikke tilfeldig. Vi vet hva det betyr å være i nærheten av absolutt godhet, sannhet og skjønnet, og hva det gjør med oss: Vi ønsker oss mer. Men samtidig: I ren form er det også skremmende. Kanskje er det slik fordi vi alltid har blandede erfaringer, og tross alt er tryggest på det (?).

Å se Gud (og mennesker!) ansikt til ansikt er forbundet med ambivalens, selv om det er det høyeste gode. Fra bibelfortellingene har bilder av dette plantet seg inn i en kollektiv bevissthet. Da gjeteren Moses møtte en engel og Gud i en brennende tornebusk som ikke brant opp, skjulte han ansiktet, for han våget ikke å se Gud ansikt til ansikt (2. Mos.3,6). Noen vil tenke at det er som å komme for nærliggende sola. Uten sola, intet liv, men likevel: Ikke for nærliggende sola, da brenner vi opp. Konsentrert godhet, sannhet og skjønnhet er noe som skaper ambivalens og dyp frykt, selv om vi lever av å søke det, være det, finne det.

Å se Guds ansikt i Jesu ansikt hører til kjernesannhetene i kristendommen. Jesu ansikt viser Guds ansikt, er Guds ansikt. Dette ene. Det anfekter forestillingen om at det ikke går an å se Gud ansikt til ansikt uten å

dø av nærhetens fortærrende kraft.

Etter Jesu liv, død og oppstandelse er det kirkens tro at Jesu ansikt er representert i dem som bærer videre ryktet om Gud i verden. Ånden som Guds tredje ansikt (fram-tredelse, åpenbaring) i verden viser fram noe som før var skjult eller utydelig. Det er ikke lenger bare det ene ansikt (Guds, som Moses ikke kunne se direkte), heller ikke bare Jesus som synliggjør det aller helligste, men ethvert ansikt åpenbarer Gud i verden. Pisen forteller om og understreker at Gud er skjult og åpenbart til stede i ethvert ansikt, og har derfor utallige ansiktstrekk. Det gjelder å få øye på Guds (hans og hennes og dets) trekk, over alt. Slik Gud kommer til syne i alle språk (tungemål), kommer Gud til syne i alle ansikt.

Hvordan får vi øye på Guds trekk i eget og andres, i naturens, i verdens mange ansikter? Det kan blant andre Grundtvig kan hjelpe oss med. Han fabulerte med bilder omkring dette hele livet sitt. Både fordi han lidenskapelig trengte å finne godhet, sannhet og skjønnhet, og fordi han var så ufattelig redd for å miste det samme, ikke klare å holde fast på det. For han oppdaget at han fant det over alt, men også mistet det regelmessig av syn. Det ga tilbakevendende kulde, hardhet og avmakt i hjerte, hode, hender. De bilder han skapte, ble desto mer fylt av makt til å gjenskape den godhet han fryktet for å miste av syn, sinn og samfunn (derfor blant annet halvannet tusen salmer).

To tekster viser litt om hvordan Grundtvig tenker at vi får øye på Gud når det er pinsetid, som nå: *Talsmand som paa Jorderige og salmen I all sin glans nu stråler solen.*

Gjør oss daglig husbesøk

I den første beskrives Ånden som «Talsmand», den/det som taler til forsvar for oss, på vegne av oss alle. Talsmannen, får vi høre, «kan alt hvad du(han) vil», og bare ved et sukk eller et kyss virkeligjøres alt som «gør vår lykke» (strofe en). I andre strofe får vi høre at Ånden er en kjærlighetsmakt og sannhetsmakt; en som vet hva han taler om, nemlig bare om det han vet og har sett. Gjennom disse egenskaper har Ånden makt til å forvandle og foredle vår visdom, som har sine skjebnesvangre svakheter.

Talsmannens oppgave er å styrke det som er godt fra før, og dempe det som er dårlige egenskaper hos oss alle. Hver dag er Ånden som en god gjest (sjelesørger), som kommer på regelmessig besøk (strofe tre). I den siste strofe gjenkjennes talsmannen som trøster. Trøst som livgivende makt i verden er alt det som får mennesker til å makte å leve med trusler, ting en gruer for, tap en ikke holder ut. Denne uunnværlige, usynlige makt er det som bærer verden, sier dikteren, og som til slutt vil bli enerådende:

Talsmand, som på jorderige
med et suk kan bedst udsige,
hvad vi evig trænger til,
i et kys kan alt udtrykke,
hvad for evig gør vor lykke,
du, som kan alt hva du vil!
Værdiges til os at dale
og Guds storværke at udtale
på vort jævne modersmål!

Kun hvad du har set, du maler,
kun om hvad du ved, du taler,
kærligheds og sandheds Ånd!
Du, som skænker, hvad du nævner,
gør os, trods de svage evner,
visere end Salomon:
visere til dåd at øve,

visere til åndeprøve,
visere til salighed.

Sjælesørger fra det høje,
hold med os et vågent øje,
vogt de små for falk og høg!
Væk de dorske, styrk de svage,
tugt de trygge, trøst de spage,
gør os daglig husbesøg!
Dan vort hjerte, løs vor tunge,
så vi bede, så vi sjunge
yndelig i Jesu navn!

Trøster over alt, som truer,
alt, hvorfor vort hjerte gruer,
trøster over alle tab!

Skænk os, skønt vi bo på sletten,
i det høje indfødsretten,
i Guds rige borgerskab,
så i alt for onde dage
glade vi herfra kan drage
did, hvor der er evig fred!

I all sin glans: naturen som Åndens ansiktstrekk

Den tillit som bærer verden heter ifølge Grundtvig Ånden. Den har mange navn, utrykksformer og måter å bli identifisert på. I strofene over så vi noen av de, med vekt på det trøstende element. Grundtvig leste også naturen som Guds bildebok, hvor Ånden er på ferde. Derfor er påskeblomsten (i status lik vår løvetann) i hans retorikk ikke bare et tegn på det hellige, men et pant på oppstandelsen (se salmen *Påskeblomst, hvad vil du her...*). Pinsesol og liljer er også pant på Ånden: disse forskjellige ansikter som viser Gud i verden, er Gud, er verden.

Slik det er med menneskene, historien, situasjonene, må også naturen fortolkes for å komme til sin rett, være til, så å si, hevdet

Grundtvig. Vi ser det tydelig i salmen *I all sin glans nu stråler solen*. Strofe for strofe fortolkes naturen sammen med det hellige, og fletter sammen ulike fenomener.

Vi får også vite noe om Åndens flerspråklighet. Like opplagt som Babel brukes som symbol på forvirring og forskjeller mellom språk, like klart og tydelig er det for Grundtvig at pinsens språkunder handler om at alle språk dypest sett – og til syvende og sist samles til ett igjen (strofe seks sier noe om det). I denne salmens kulminasjon, strofe sju, skildres i en eskatologisk, kosmisk visjon målet for menneskene i verden. Som soler går de opp og ned sammen med solen over alle soler: Gud selv.

I hjerteretorikk blir vi minnet om at menneskets forhold til Gud handler om gjensidig (om enn asymmetrisk) kjærlighet via Jesus Kristus. Menneskene gir sine hjerter til Gud, som gjennom Kristus gir menneskene sitt «Himmerig». Det er en gaveutveksling som har kulminert i evighetens bevegelige tilstand: «som sole vi går op og ned i din enbårnes herliged...»:

I al sin glans nu stråler solen,
livslyset over nådestolen,
nu kom vor pinselilje-tid,
nu har vi sommer skær og blid,
nu spår os mer end englerøst
i Jesu navn en gylden høst.

I sommernattens korte svale
slår højt fredskovens nattergale,
så alt, hvad Herren kalder sit,
må slumre sødt og vågne blidt,
må drømme sødt om Paradis
og vågne til vor Herres pris.

Det ånder himmelsk over støvet,
det vifter hjemlig gennem løvet,
det lufter liflig under sky
fra Paradis opladt på ny,

og yndig risler ved vor fod
i engen bæk af livets flod.

Det volder alt den Ånd, som daler,
det virker alt den Ånd, som taler
ej af sig selv, men os til trøst,
af kærlighed med sandheds røst,
i Ordets navn, som her blev kød,
og foer til Himmels, hvid og rød!

Opvågner, alle dybe toner,
til pris for menneskets forsoner!

Forsamles, alle tungemål,
i takkesangens offerskål!
Istemmer over Herrens bord
nu menighedens fulde kor!

I Jesu navn da tungen gløder
hos hedninger så vel som jøder;
i Jesus-navnets offerskål
hensmelter alle modersmål;
i Jesu navn udbryder da
det evige halleluja!

Vor Gud og Fader uden lige!
Da blomstrer rosen i dit rige;
som sole vi går op og ned
i din enbåernes herlighed;
thi du for hjertet, vi gav dig,
gav os med ham dit Himmerig!

Pinse som soldans og språkunder er at
menneskenes ansikter ikke kan skjule at Gud
er til stede. Gud er til stede som skjønn, sann,
god, lidende og trengende (som Kristus).
Gud er til stede som en uimotståelig mi-
metisk kraft: Ved å ligne, herme/etterligne,
følge etter de gode krefter, la seg tiltale av
Guds mange ansikter i verden – kommer det
guddommelige i mennesket til syne. Bare i
lys av denne virkelighet kan det som står det
gode liv imot (krenkelse, ondskap) avsløres
og bøtes på i verden, mente Grundtvig.

Den hellige rekkefølge

I den hverdaglige, enkle akt å møte noen eller noe ansikt til ansikt bekreftes godhet, sannhet og skjønnet sa han. Noen ganger er dette nesten ikke til å få øye på. Men det er aldri helt fravaerende, hevdet han. Tillit kommer «først», deretter mistillit, og så ulike forsøk på å beherske forskjeller, krenkelse, gjøre helt det brutte. Denne rekkefølge er skjebnesvanger.

Dette taler ikke kirken i dag enkelt og entydig om. Skal den være tro mot sitt sanne ansikt (Guds), eller styrke det, er denne rekkefølge vesentlig. Det får betydning for alt kirkelig, ikke minst for diskusjonen omkring syndsbekjennelsen. Vi trenger stadig flere gode (helst bedre), ulike typer syndsbekjennelser. Men rekkefølgen er det vesentligste. Møter vi hverandre med helhjertet/troverdig aksept i Guds navn før vi bekjenner brudd, skader og krenkeler?

Som liturg har jeg som oftest med syndsbekjennelsen. Men aldri uten en eller annen variant av følgende forsøksvise ord:

I møte med Guds ansikter i kirken
blir vi minnet om at vi er skapt i
Guds bilde, med lyst til det sanne,
det skjønne og det gode i våre hjerter.
La oss derfor bøye oss for Gud og
bekjenne det som står det gode (liv)
imot: Gud, se i nåde til meg syndige
menneske, som har krenket deg...

Å lyse velsignelsen til slutt («Herren la
sitt ansikt lyse over deg...») vil også spille
på disse ordene med ansiktsmetaforen fra
inngangen når den lyder. Det kan skape
gjenklang og anspore til fordypet forståelse
av hva det betyr å være menneske i verden.

Til slutt: å gjenkjenne Åndens
ansiktstrekk – over alt...

Gud kommer til syne både som skjønnhet, sannhet og godhet, og som avmekting, fornredet, lidende. Som Gud er elskverdig med ulike ansiktstrekk, er vi det. Å elske Gud gjennom å elske hverandre er og blir livets innerste vesen og største kunst. Enhver som elsker, trøster, venter eller lider vet noe om dette, mente Grundtvig. Men det er ikke sikert det er en bevisst viden. Det kan mennesker stadig hjelpe hverandre til: å få øye på Gud i oss selv, i andre, i verden, i naturen. Ånden er der allerede; men trenger våre blikk for å bli sett, gjenkjent, oppdaget, igjen og igjen. På forutsigbare og uforutsigbare steder. Det sa også Grundtvig noe om

i poetisk tale:

Og over alt hvor gode ord
kan gode steder finne,
jeg skaper mark i syd og nord
hvor melk og honning rinde...
[et utelatt vers av «Vidunderligst
av alt på jord»]

Der det gode skjer (over alt), kjenner vi det. Der er Ånden. Der er Guds rike. Altå på forutsigbare, og høyst uforutsigbare steder i verden («Ånden blåser dit den vil...»).

*Synnøve Heggem er
sokneprest på Rena
she@bbnett.no*

meditativ **vandring** for barn

mandag
11. juni

Vi inviterer til stille vandring i skogen med enkle og morsomme meditasjonsøvelser. Vandringen tar ca. tre kvarter, og passer fint for barn i alderen 4-7 år. Vandringen avsluttes med sjokolademediasjon (og grilling) i kirkeruinene.

Sted: fra Hammaren/Maridalen på natursti gjennom skogen til kirkeruinene.

Hvem: barn i alderen 4-7 år, opp til 2 barn pr. voksen

Påmeldingsfrist: onsdag 6. juni – klokkeslett kunngjøres senere – med forbehold om været

Arrangør: Dialogsentret Emmaus
tlf: 22 80 58 58
www.emmausnett.no

Tanker ved en overgang

«Jeg har overført mitt medlemskap fra Metodistkirken til Den norske kirke...»

Om kirkesyn, dåpssyn, nattverdsyn, og menighetsliv

Av Ivan Chetwynd

Det var nærmest ved en tilfeldighet at vi gikk i Paulus kirke på Grünerløkka en søndag formiddag i advent 2004. Min kone og jeg var på leting etter en kirke å gå i om søndagen. Vi går i kirke hver søndag – ikke at vi er spesielt fromme; og vi mener absolutt ikke at ukentlig kirkegang gir noen form for bonus, verken i himmelen eller her nede. Det er bare slik som det lyder i reklamen: «(Søn)dagen er ikke helt det samme uten...» Og vi trenger det lille stykke brød og den lille dråpe vin hver søndag for å kunne møte ukens hendelser og gjøremål.

Etter gudstjenesten var vi ikke i tvil. Her hørte vi hjemme! Ukene som fulgte bekrefet inntrykket, og nå, to år senere, har jeg takket ja til å være vikar for menighetsforvalteren i Paulus – og har overført mitt medlemskap fra Metodistkirken til Den norske kirke.

For meg var det siste et naturlig skritt, ut ifra et grunnleggende *pragmatisk syn på kirkemedlemskap*: At medlemskap og deltagelse i en menighets liv hører sammen. Er man en del av et menighetsfellesskap, bør man melde seg inn i det gjeldende kirkesamfunn. Da er man ikke bare en gjest som

forsyner seg av tilbudene, man identifiserer seg med menigheten, i dens glede og dens problemer. Det er kanskje letttere for meg som engelskmann å tenke slik. I England er kirkemedlemskap en sak mellom kirkesamfunnet og den enkelte; det har ikke noe med skattemyndighetene å gjøre, og en overgang får ingen konsekvenser for de to kirkesamfunnenes økonomi.

Identitet

Jeg brukte ordet «identifisere». Er ikke kirkemedlemskap et spørsmål om identitet? Jeg har tross alt vært metodist hele mitt liv inn til nå, og på morssiden har slekten vært metodister i flere generasjoner. Er det så lett å gå inn i et annet kirkesamfunn?

Grundtvig skriver «Menneske først og kristen så», og det er et bra utgangspunkt for ens identitet. Men når man så er kristen, vil jeg ta tankegangen et skritt videre: «Kristen først og metodist – eller lutheraner eller katolikk – så.» Min religiøse identitet har alltid vært knyttet til hele Kristi kirke på

jorden og gjennom tiden, mer enn til metodismen. Ja, noen vil nok si at det er typisk metodistisk å tenke slik... John Wesley var anglikaner hele sitt liv, men hentet inspirasjon mange steder fra, ikke minst fra den tidlige Østkirken.

Jeg kan også si at jeg gikk ifra min egentlige metodistiske identitet for over 20 år siden, da jeg meldte overgang fra den britiske metodistkirke til den danske, og senere den norske. De skandinaviske metodistkirkene tilhører en annen hovedgren av Metodistkirken enn den britiske: den «amerikanske» grenen, United Methodist Church.¹ Men viktigere er det at metodismen i England ikke er en minoritetsreligion på samme måte som metodismen i Skandinavia.

Jeg kan aldri huske at noen stilte meg spørsmålet «Hva er forskjellen på en metodist og...?» før jeg kom til Norden. Men i Skandinavia får aktive metodister det spørsmålet så snart de røper sin kirketilhørighet. Spørsmålet kommer i flere varianter – jeg liker den som jeg fikk fra en skolegutt en gang: «Hva er forskjellen på en metodist og en *normal* kristen?» Men det pussige er, at hvis man snur spørsmålet, og svarer ved å spørre: «Hva er det med luthersk kristendom som du vil at jeg skal sammenligne metodistisk tro med?», blir spørsmålstelleren svar skyldig. Vedkommende aner ikke hva som er karakteristisk for luthersk kristendom. Her har selvfølgelig metodisten en oppgave – og en mulighet. Han eller hun må fortelle både hva metodister tror og hva lutheranere

¹ Hovedforskjellen er at UMC er organisert på verdensplan, med en generalkonferanse som øverste myndighet. I det «engelske» systemet er årskonferansen i hvert land den øverste myndighet. Dette har bl.a. gjort det mulig for metodistkirker i engelske misjonsland å gå inn i forente kirker – for eksempel i Sør-India, Canada og Australia.

tror. Og hvis man ville, kunne man innbille folk alt mulig om hva den skumle lutherske troen egentlig går ut på.

Vanligvis er det dåp som trekkes frem i en slik samtale. Og her kan jo en metodist nøyes med å sitere den lutherske *Confessio Augustana*, som bannlyser alle som «sier at barn kan bli salige uten dåp». Ifølge offisiell luthersk lære er dåp nødvendig for å komme til himmelen; og nesten alle metodister kan fortelle om en eller annen luthersk prest som ikke kunne trøste foreldre som hadde mistet et udøpt barn i krybbedød – eller noe lignende – fordi han ikke var sikker på at Gud kunne ta imot et slikt barn.² Metodister har aldri tvilt på Guds raushet i slike tilfeller.

Det er en usunn situasjon, når noen til stadighet må definere sin tro på andres premisser, og trekke frem forskjeller på seg selv og andre kristne. Identiteten kan lett knyttes til det som skiller en fra andre. Den som tilhører minoriteten kan utvikle en mistenksomhet over for andre, som gjør at man i utgangspunkt er negativ til alt som majoriteten tror og foretar seg. Majoriteten på den andre siden kan bli overbevist om at sin egen, særegne form for kristen-dom er normativ, og at alle andre kristendomsformer er avvik fra den sanne tro. Og begge parter kan komme til å overse det som trosbekjennelsen sier om kirken.

Når man bruker den apostoliske trosbekjennelsen, kan det høres ut som om den nevner to egenskaper ved kirken: Man tror på en kirke som er hellig og allmenn (eller universell). Men trosbekjennelsen nevner faktisk tre egenskaper: Kirken er én, hellig og allmenn. Vekten er på det som forener kristne, ikke det som skiller dem fra hverandre.

Etter berlinmurens fall begynte CEC,

² Jeg kjente et ektepar som var blitt metodister nettopp etter en slik opplevelse på 1980-tallet.

Konferansen av europeiske kirker, å granske spørsmål omkring minoritets- og majoritetskirker, blant annet med et seminar i Trondheim midt på 1990-tallet. Det viser seg at status som minoritet eller majoritet har mer å si for ens kristne identitet enn hvilken kirkefamilie man tilhører. En ortodoks i det katolske Polen har mer felles med en katolikk i det ortodokse Bulgaria enn med sine ortodokse trosfeller der, mens en polsk katolikk har mer til felles med en ortodoks fra Bulgaria, osv.

Utfordringen må være å fostre en kristen identitet der man er så trygg på sin egen tro at man kan være åpen for at alle avskygninger av kristentro inneholder sannheten, og at man vet at man alltid har noe å lære av andre – noe som heldigvis kjennetegner mange kristne i dag, i alle leirer.

Teologi

Teologisk sett har jeg alltid tilhørt en høykirkelig fløy i Metodistkirken. Nattverden, Maria og andre «helgener» har alltid spilt en stor rolle i mitt personlige trosliv – sistnevnte som eksempler på det store menneskelige mangfoldet som finnes i den verdensvide Kirken.³ I studietiden var jeg en tid fristet til å bli anglokatolikk – å bli romersk katolikk var nok et for stort skritt. Å bli lutheraner var aldri aktuelt. Luthersk kristendom er nærmest ukjent i England, og mange vil hevde at det er metodismen – og ikke minst grunnleggeren John Wesley – som sterkest

3 I den engelske metodistkirke finnes flere organisasjoner for likesinnede – for eksempel Conservative Evangelicals in Methodism, Alliance of Radical Methodists, Methodist Revival Fellowship (karismatisk) og Methodist Sacramental Fellowship. Jeg var i flere år medlem av sistnevnte – noen metodister er medlemmer i flere av disse grupperingene.

representerer lutherske momenter i engelsk kirkehistorie og fromhetsliv.⁴

For en god del år siden leste jeg Fredrik Wisloffs bok om Luthers **nattverdteologi**, *Nattverd og messe*, og ble overbevist om at Luthers forklaring på Kristi nærvær i nattverden er den mest sofistikerte og den som passer best i en moderne verdensanskuelse.

Luther tolker Kristi himmelfart slik at Kristi kropp nå er allestedsnærværende. Men i nattverdens innstiftelsesord sa Jesus at vi skal oppsøke hans legeme og blod i nattverdens brød og vin. Calvin derimot lærte at Kristi kropp nå er i himmelen og kan derfor ikke være på alterbordet her nede på jorden. Wesleybrødrenes nattverdlære var i grunnen calvinistisk: Kristus er åndelig til stede i hele handlingen. Men i enkelte av sine nattverdsalmer taler Charles Wesley sterkt om hvordan Guds kraft og liv gjennomsyrer brødet og vinen – i en slik grad at hans salmer er til og med blitt verdsatt av katolikker.

Men hvordan kan man få slike tanker til å passe med en moderne, vitenskapelig verdensanskuelse? Jeg ville uttrykke det slik: Noe uforklarlig skjedde med Jesu kropp etter hans død – det som evangeliene beskriver som Kristi oppstandelse og himmelfart. Mens han levde hadde Jesu kropp formidlet guds nærværet til disiplene. Denne erfaringen fortsatte nå i nattverden, formidlet av brødet og vinen.

At Jesus i følge evangeliene uttrykker dette i form av en oppfordring til kannibalisme, er i tråd med evangelienes språkbruk, der man også sluker kameler og driver dem gjennom nåløyne. Det kan også sammenlig-

4 Anglikanismen er en egen gren av den kristne kirke, og kaller seg «katolsk og reformert». Av protestantiske retninger, er det calvinismen som har påvirket engelsk kristendom mest – ikke minst i Wesleys dager.

nes med det som vi sier til et søtt lite barn: Jeg kunne spise deg opp! Det uttrykker et ønske om den tettest mulige forening med et vesen som fyller oss med glede og beundring.

Innholdet i gudsnærværet i nattverden kan tolkes på mange sett. Den bibelske verdens offertanker sier oss lite i dag, men at Gud livsnærer, tilgir og inspirerer oss er stadig aktuelt. Og det er dette som brødet og vinen i nattverdens sammenheng formidler til oss. For meg er en gudstjeneste ufullstendig uten dette kroppslige tegn på Guds nærvær i verden.

I **dåpsteologi** er de fleste lutheranere i dag nærmere en metodistisk tolkning enn den klassiske lutherske. Men det kan også nevnes at John Wesley skriver et sted at «ingen kan vel tvile på at dere ble Guds barn i dåpen...» Moderne metodister liker derimot å hevde at «vi dørper barn fordi de *er* Guds barn, ikke for at de skal bli det i dåpen». Mer om dåpen senere...

Den kanskje største forskjellen på luthersk og metodistisk teologi gjelder daglig omvendelse kontra **helligjørelse**. Er livet bare en lang rekke dager der vi står opp med et rent hjerte, synder oss gjennom dagen, får syndsforlatelse om kvelden og starter fra scratch igjen neste morgen? Eller er livet en prosess der vi blir mer og mer lik Jesus, slik at når vi ser tilbake på vårt liv for en uke, et år eller 20 år siden, kan vi se en klar forbedring? I forbindelse med debatten om *Nådens fellesskap*, samarbeidsavtalen mellom Den norske kirke og Metodist-kirken i Norge, gikk det opp for meg – særlig da jeg så tilbake på mitt eget liv – at det ikke er så selvklaart at metodistene har rett...

Det er klart at vi mennesker ser på vårt åndelige liv som en prosess, ikke bare som en rekke isolerte dager. Men det er slett ikke alltid at man fornemmer noe særlig frem-

skritt i livets åndelige eller etiske kvalitet. Begge syn på kristenlivet har sine sterke og sine svake sider. Begge kan gjøre oss fortvilte og motløse – og begge kan gi muligheter for å gå inn i fremtiden med frisk mot.

Irenaeus sier: «Gud er, mennesker blir». Vekst hører med til det å være menneske. Her er kirken også menneskelig heller enn guddommelig. Dens teologi forandrer seg, utvikler seg hele tiden i samspill med dens omgivelser. Det er mulig at denne tanken kan være mer problematisk for lutheranere enn for anglikanere og metodister. Lutherdom er mer bundet til bekjennelsesskrifter fra 1500-tallet enn anglikanere er bundet til sine 39 religionsartikler fra 1600-tallet eller metodister til Wesleys skrifter fra 1700-tallet.

Norges nasjonalkirke

For meg er det egentlig likegyldig at Den norske kirke er luthersk. Det har ikke vært mitt ønske å slutte meg til en luthersk kirke, men – i tillegg til å slutte meg til det kirkesamfunn som Paulus menighet er en del av – til *Norges nasjonalkirke*. Det er noe med å akseptere den historiske sammenhengen man står i, noe med respekt for og tilhørighet til Kirken – med stor K – som historisk *institusjon*. Det er politisk ukorrekt i noen kretser å si dette. Man hevder at det største feiltrinnet, den mest uheldige utviklingen, i kirkens historie var da kirken kom inn i varmen under keiser Konstantin. Kirken gikk inn i en uheldig – og uhellig – allianse med statsmakten, som har ødelagt dens åndelige integritet i alle århundrene siden. Og man peker på at vi i dag er tilbake i den situasjon som preget kristendommen i Irenaeus' tid, der kirken må lære å leve uten politiske privilegier, må konkurrere med andre religioner, og må forkynne sitt budskap i en

pluralistisk sammenheng.

At kirken i dag er i en helt annen situasjon enn den har vært i siden Konstantin er helt riktig. Men er det så sikkert at det var uheldig for kirken å krype inn under – eller la seg tvinge inn under – keiserens vinger? Hvordan ville kirken ha sett ut i dag, hvis dette ikke hadde skjedd? Ville det overhode ha vært en kirke i dag? Eller hadde det vært en (enda mer) brokete samling små stridende sekter med vidt forskjellige teologier og trosformer? Ville islam ha utryddet alt sammen? Eller kanskje islam aldri hadde oppstått, hvis ikke Romerriket hadde vært kristent...? Ingen vet. Men én ting vet vi: Religion og statsmakt har vært vevd sammen gjennom Europas historie, og vi har i dag nasjonale kirker i de fleste europeiske land, om de er direkte knyttet til statsmakten eller «bare» er dominerende blant folket. Nord-Europa har hatt ulike former for stats- eller folkekirker, som må utvikles videre.⁵ Jeg har meldt meg inn i den innviklede, spennende, farlige prosessen som er Den norske kirkes fremtid.

Her kan jeg faktisk appellere til metodismens grunnlegger John Wesley. Han levde hele sitt liv som medlem av Englands nasjonalkirke. Han ville ikke høre tale om at metodistbevegelsen skulle bli annet enn en fornyelsesbølge for kristendommen i landet. Han brøt flere av Den engelske kirkes regler og forordninger, men alltid med henvisning til overordnede prinsipper og praksis i den tidlige, udelte kirken.

Dette viste seg spesielt da Wesley ordinerte prester til tjeneste i Amerika. Han gjorde det bare fordi han var overbevist om at uavhengighetskrigen hadde skapt en nødssituasjon og at han etter oldkirkelig

praksis hadde fullmakt i en slik situasjon til å ordinere mennesker til den rang han selv hadde, dvs. som prest. Wesley ble rasende da amerikanske metodister kalte dem som han hadde utpekt som tilsynsmenn for arbeidet for «biskoper». Han var ikke biskop, derfor kunne han ikke ordinere noen til biskop. Det må sies at Wesley tok feil når det gjaldt forholdene i oldkirken – og han forsto heller ikke helt situasjonen for metodistene som skulle etablere seg i det selvstendige USA.

For Den norske kirkes del taler mye i dag for å bevare statskirkeordningen. Staten har ofte sørget for et vidsyn og en helhets-tenkning, for eksempel i saker som kvinnehelige biskoper og ansettelsesforhold i Nord-Norge.⁶ Det er egentlig litt paradokslt at et profetisk vitnesbyrd om respekt og likeverd for enkelte menneskegrupper som for eksempel kvinner og homofile, oppfattes som lettere når kirken er knyttet til statsmakten enn det ville være, hvis kirken ble skilt fra staten!

Men saken gjelder også den norske *stats* fremtid. Og det spørs om ikke en evangelisk-luthersk *stat* er en anakronisme i dagens verden? Ikke rart om de som ikke er lutheranere føler at de er annenrangs borgere i en luthersk stat – selv om de økonomiske vilkårene for religiøse minoriteter er ypperlige i Norge. Demokrati innebærer at man tar minoritetenes syn på alvor – og de som tilhører majoriteten må trå varsomt, når de fristes til å tolke minoritetenes situasjon for dem og hevde at de egentlig har det godt!⁷

- 6 Det siste er noe som tidligere biskop Ola Steinholts har påpekt, jf. Aftenposten 4.12.2006.
- 7 Kirkemøtet 2006 har gitt ut et hefte med «Veileding i religionsmøte» – beregnet for møtet med andre religioner, men likevel aktuelt for forholdene mellom kristne kirkesamfunn. For eksempel: «Vi lar ikke majoritetsreligion definere hvordan det er å være minoritet.»

5 Jf. Carl Henrik Martling, *De nordiska nationalkyrkorna från Kalmarunionen til Borgådeklarationen* (Stockholm: Verbum 1997).

Mitt kirkesyn fikk en ny forankring i historien gjennom arbeidet med pilegrimstradisjonen knyttet til Nidaros.⁸ Kirkebygningene, deres plassering og deres kunst, er et uttrykk for de tusen år og mer som kristendom har vært tilstede i Norge – bokstavelig talt til *stede*, bundet til steder, til fysiske gjenstander og til landets politiske, sosiale og kulturelle institusjoner. I den binding finnes en identitet som vi kan både bekrefte og bestride – og som vi må utvikle videre inn i den nye tiden som vi lever i.

Jeg opplevde dette konkret da jeg var med på gudstjenesten julafsten i Nannestad kirke. Jeg satt akkurat der mennesker har sittet (eller stått) siden middelalderen. Jeg så på prekestolen og den artige treduen som svever over døpefonten, begge fra 1600-tallet. Det gikk opp for meg at jeg har sluttet meg også til denne kirke og dens historie, den er nå en del av min livshistorie og kristne arv – i hvert fall mer direkte enn før jeg ble medlem av Den norske kirke.

Metodistkirken og de andre frikirkene har selvfølgelig også sin plass i norsk kirkehistorie, som en påminnelse om at norsk luthersk kristendom ikke er den eneste formen som kristentro kan ta, og som et alternativ for mennesker som ikke føler seg hjemme i nasjonalkirkens favn. Behovet for åpenhet over for dagens religiøse mangfold og for å finne trosformer som passer til dagens virkelighet er like stort i frikirkene som i Den norske kirke.

Utviklingen i dag går mer og mer i retning av samarbeid mellom kirkesamfunnene. For eksempel har Metodistkirken og Baptistskirken i Norge samarbeidsavtaler

med Den norske kirke og med hverandre, og etableringen av Nye Norges kristne råd lover tettere samarbeid mellom kirkesamfunnene. Kanskje det etter hvert vil utvikle seg enda sterkere uttrykk for Kirkens enhet? Samtidig ser man en voksende erkjennelse av behov for gjensidig respekt og dialog mellom kristne og tilhengere av andre religioner samt ikke-religiøse livssyn. Forholdene på vår lille planet tillater i dag ikke religionskrig mellom folkegrupper – og utfordrer tilhengere av alle religioner til å la religion bli en kraft til forståelse og fred, ikke konflikt og krig.

Tilbake til Paulus

Gudstjenesten i Paulus begynner med **dåp**. I prinsippet døpes ikke mer enn to barn i Paulus på en søndag – men til gjengjeld døpes til nesten hver eneste søndag. Til å begynne med tenkte jeg at det ville være litt vel mye med dåp hver eneste søndag, men jeg skiftet fort mening. Jeg setter pris på å bli minnet om min egen dåp i begynnelsen av hver gudstjeneste. Og dåp i Paulus er feiring av et nytt menneske som er kommet til verden, ikke en redningsoperasjon for et barn som ville gå fortapt uten dåp. Et menneske er jo «lite ringere enn Gud og kronet med ære og herlighet» – et bibelsted som ofte leses som innledning til dåphandlingen.

Når et barn fødes får det inngang i verden – først i hjemmets og kjernefamiliens nokså begrensede verden; etter hvert i nærmiljøet, lokalsamfunnet, nasjonen og det internasjonale samfunnet. Ved dåpen får barnet inngang i en annen og større verden. Først i det store kirkerommet. Her løftes barnet opp og vises frem for menigheten. Hun eller han har fått en ny familie, større, mer mangfoldig og

⁸ Blant annet satt jeg i tre år i arbeidsgruppen *Pilegrimsvandring for vår tid*, som arbeidet med gjenoppliving av pilegrimstradisjonen og var referansegruppen for den første pilegrimsprest i Nidaros, Arne Bakken.

fargerik enn den biologiske familien. Men i kirkerommet og det som menigheten foretar seg der, finnes mye dyp symbolikk med et nesten uendelig innhold av tolknninger, som belyser alle sider av livet – uttrykt i kunst og inventar, guds-tjenester, liturgier og kirkelige handlinger. I dåpen blir barnet tegnet med korstegn og vann, en innvielse til Gud som er opphavet til liv, Jesus som formidler Guds uendelige kjærlighet og rensende nåde til mennesker, og Den Hellige Ånd, livskraften. Selve vannet har en sterk symbolsk betydning som omgivelsen for livets begynnelse – både i jordklodens urtid og barnets eget opphav i livmoren. Her – som i nattverden – er et gudsnaevær formidlet til kroppen ved en del av skaperverket.

Barnet skal vokse i og inn i kirkens åndelige verden, bli fortrolig med alt som formidles om livet, om kirkens fellesskap fra Jesu tid til i dag, om det menneskelige fellesskapet fra de første mennesker så dagens lys til dagens menneskemengde utover hele kloden. Alt kan tillegges ved tro, og hva er tro annet enn tillit til Gud, Jesus og Ånden, og en reflektert og kritisk åpenhet for alt som kirkerommet og menighetslivet uttrykker?

Paulus har et **trosopplæringsprosjekt** som nettopp tar utgangspunkt i kirkerommet, og som skal hjelpe barna til å forstå hva det er de har fått i arv når de er blitt døpt inn i Kristi kirke. De skal hjelpes til å tilegne seg et språk – verbalt, visuelt og i andre former – for å uttrykke sin tro.

Trosopplæringsprosjektet passer inn i den profilen som Paulus har – en åpenhet der mennesker av alle aldre kan hente livskraft og inspirasjon. Gudstjenesten er åpen for alle. Noe jeg likte umiddelbart ved Paulus, var at barna kunne være i kirken og være seg selv. Det er mulighet for dem å tegne, leke eller kikke i bøker bakerst i kirken. Barn må arve en tiltrekning til det hellige, fordi det

skjer rett som det er at foreldre må komme løpende for å samle opp et barn som stabber fremover midtgangen mot alteret! Det er en utfordring for prestene å fremføre liturgien med en bakgrunn av barnelyder – noen vil si støy. Barn som gråter høylydt bør selvfølgelig fjernes fra rommet, og det kan være at foreldre må øve seg i kunsten å få sine barn til å være noenlunde stille, uten å ødelegge deres naturlige livsutfoldelse.

Men hva med stillheten der de voksne kan lytte, reflektere og tilbe? Jeg har alltid hevdet at stillhet ikke er fravær av lyd, men en indre innstilling i det helliges nærhet. Det er noe de voksne må øve seg i – fordi det er noe herlig livskraftig over en kirke der barn verken organiseres eller knuges til total taushet. Jeg vil påstå at dette bidrar sterkere til at barn fanger opp troen og en sans for det hellige, enn hvis de sluses ut til en søndags-skole eller lignende.

Nattverden i Paulus bevarer balansen mellom stil og tilgjengelighet, skjønnhet og deltagelse, stillhet og mylder. Liturgien feires ved høyalteret eller ved et frittstående alter der presten er vendt mot menigheten. Brødet og vinen deles ut nedenfor kortrappen. Forsamlingen kommer frem som et folk på vandring – barn, kvinner og menn – tar imot brødet og vinen stående, vendt mot kristusfiguren midt på alterpartiet, og kan deretter gå videre til det ene sidekapell. Her kan man tenne lys, knele i stillhet og/eller skrive (eller tegne) en bønnelapp. Lappene samles i en krukke og bæres frem til alteret til slutt i gudstjenesten. Det gir en bevegelse i rommet – et mylder – som er preget av det høytidelige og hellige ved å ta imot brødet og vinen, samtidig som atmosfæren er alt annet enn stiv. Den er tvert imot avslappet, varm, aksepterende. Ja, det var hovedinntrykket av hele gudstjenesten den første søndagen vi gikk i Paulus, og er det fortsatt.

Andre momenter kunne nevnes: At prekenen nesten alltid er innholdsrik, tankevekkende – og kort. At den fremføres fra en lesepult i koråpningen, ikke fra den høye og fjerne prekestolen. At legfolk bærer inn lys ved gudstjenestens begynnelse, leser teksterne med mer. At barn ofte er med å tenne lys under forbønnen. At kirkekaffe serveres under orgelgalleriet, uten noen terskel å krysse for å være med.

Hva er en folkekirke?

Paulus er en *åpen folkekirke*. Men hva er en folkekirke? På den ene siden må det være en kirke som har bred oppslutning i folket. En folkekirke bør vel også ha sitt opphav og sin forankring i folket, ikke i maktapparatet – på lik linje med folkebevegelser og folkepartier. På en måte kan folkekirke og statskirke bli motsetninger. Det var egentlig det som skjedde på reformasjonstiden. Katolisismen var Norges folkekirke, men en protestantisk statskirke ble tredd ned over hodet på folket av kongen i København. Men med et folkestyre i landet, kan det vel gå an å ha en kirke som både er folkekirke og statskirke?

Men det er minst like viktig å svare på spørsmålet fra en annen side. En folkekirke er en kirke som er *for* folket, ikke bare *av* folket. En folkekirke er til for folket. Da må den være en *tjenende* kirke. Den må kunne åpne seg for folket, lytte til folket, finne ut av folkets behov, og hva den kan være og gjøre for å møte behovene. Til dette må den ha et idegrunnlag, en bekjennelse, som forklarer *hvorfor* den skal tjene folket – som gir den sin identitet og sitt mandat. Det er tale om en *bekjennende* kirke.

Kirkens bekjennelse – ja, hele dens eksistens – beror på det man kan kalte *Kristushendelsen*. Det vil si, det som skjed-

de i Galilea og Jerusalem for 2000 år siden, med Jesus fra Nasaret som hovedperson – det som resulterte i en (folke)bevegelse med ritualer, tradisjoner, en skriftsamling og en tolkning av tilværelsen. Den sentrale verdien i Kristushendelsen er *kjærlighet* – dvs. nettopp det, å være til for andre og tjene dem. Gud elsker mennesker, og den kjærligheten kommer klarest og sterkest til uttrykk i Jesu liv og død.

Hele kirkens mandat og oppdrag er oppsummert i noen ord som Jesus skal ha sagt til sine disipler etter hans død og oppstandelse: «Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere.»⁹ Fra ordene «jeg sender» på gresk og latin, får vi to norske ord: apostolisk (og lignende) fra gresk *ἀποστέλλω* og misjon (og lignende) fra latin *missio*. Kirken er også misjonerende.

Og kirken må selvfølgelig fortelle folket om alt dette. Kirken må være *forkynnende*. Og hva skal den forkynne? Jo: At Gud sendte Jesus til dem, folket, fordi Gud elsker dem. Og at de, folket, er en del av den «dere», som Jesus sender på samme måte. Folket er kalt til å være både gjenstand for og utsøvere av Guds kjærlighet i Jesus Kristus. Og ved dåpen blir folk til kirke, dvs. til den del av folket som er innlemmet i kjærlighetens vekselvirkning.

Man kan aldri bli kvitt en «menighetskjerne». Det vil alltid være noen som er mer bevisst sin deltagelse i kirken, og mer aktiv i sin utøvelse av kirkens tjenende, misjonerende og forkynnende oppdrag, enn andre. Men det er et spørsmål om grad, ikke status. Og selv om dåp og formelt medlemskap skiller kirken ut fra folket, er det også her tale om grader av deltagelse i kjærlighetens vekselvirkning. Man må alltid være forsiktig med å bruke ordet «vi» i kirkelig sam-

9 Johannes 20,21.

menheng, for ikke å snakke om begrepet «kirken selv».

At forholdene i Oslo øst er forskjellige fra forholdene på Finnmarks kysten er ikke en sensasjonell konstatering. Men utfordringerne for en folkekirke er ikke ulike. Paul Skuland skisserer noen av disse i en artikkel i Nytt norsk kirkeblad, med særlig henvisning til Hasvik-prosjektet i Finnmark.¹⁰ Egne erfaringer i Paulus får meg til å stille spørsmålstegn med noe av hans utgangspunkt – som jeg får inntrykk av er generelt ment, ikke bare rettet mot situasjonen som den var i Hasvik før prosjektet: «Arbeidsoppgavene for prester, stab og menighet er i dag rettet hovedsakelig inn mot menighetskjernen.»

Hvem er menighetskjernen i Paulus? Det er et par håndfull mennesker som er i kirken de fleste søndagene. I hvert fall ett av disse menneskene er i pensjonsalderen! Det er en stor gruppe som kommer sjeldnere, men har Paulus som «sin» menighet – en gruppe som består ikke minst av barnefamilier.¹¹ Det er et lite barnekor – og mange titalls familiemedlemmer som samles til tacofest i kirken iblant. Et trosopplæringsprosjekt er i startgropene, med kunst og samarbeid med kunstskoler, barnehager og småbarnsskolene i bydelen som innfallsvinkel, og som kommer til å samle barn i den aktuelle alder.

Menigheten arrangerer temakvelder i blant, med aktuelle teologiske emner. I tillegg samarbeider menigheten med Emmaus, som holder meditasjonskveld hver mandag kveld, og som bruker kirken til temakvelder, retreats med mer. En mer uformell gruppe organiserer bønnesamlinger etter mønster

fra Taizé den første fredagen i måneden.

Det er to dåpsfølger i kirken de fleste søndager. I advent er det 3-4 konserter hver uke samt skoleavslutninger – og konsertere krever ganske mye av stabens arbeidstid. Konserter er en fin måte å få folket inn i kirken på, slik at kirkerommet selv kan vitne om Guds nærvær. Onsdag er det åpen lunsj, med mennesker på samfunnets skyggeside som primær målgruppe. Fredagen kan kirkerommet brukes til gravferd – av hvem som helst som ønsker det, med eller uten en prests medvirken.

I tillegg til alt dette er kirken åpen så mye som mulig – når det er mulighet for en eller annen form for tilsyn med kirkerommet. Mennesker kommer inn, kikker på utsmykningen, sitter i stillhet, tener lys. En stor andel av disse er ungdom og unge voksne. En dag gikk sogne-presten inn i kirkerommet og fant en hele barnehage knelende rundt alterringen – de var på tur i byen og fant på å stikke innom kirken.

Jeg finner det vanskelig å peke på noe i alle disse aktivitetene som kan beskrives som «rettet inn mot menighetskjernen». Men det er likevel næring nok for den som har et behov for fellesskap, eller for fordypning i ulike sider av kristen tro og liv. Her er det jo en balansegang mellom behovet som noen har for anonymitet når de oppsøker en kirke, og behovet som andre har for å bli «sett» og dratt inn i samtale.

Paulus kirke er bygget feilvendt: Alteret er i vest, og hoveddøren i øst – slik at kirken kunne være åpen mot parken utenfor. Det er symbolsk for stort sett hele virksomheten som finner sted i bygningen. Og personlig synes jeg at det er slik en kirke skal være.

*Ivan Chetwynd er menighetsforvalter
i Paulus menighet, Oslo
chetwynd@newmedia.no*

10 «Folkekirkens framtid i Norge», *Nytt norsk kirkeblad* 8/2006, s 20.

11 Min kone og jeg har bemerket at det er to situasjoner der vi ofte er de eldste i en forsamlings- i kinosalen og på gudstjeneste i Paulus.

Gudstjenestefeiring og verdens miljøverndag

Av Tom Sverre Tomren

5. juni er verdens miljøverndag. Den norske kirke deltar i feiringen med en tv-overført gudstjeneste fra Ishavskatedralen i Tromsø domkirke. Samtidig er det lagt opp til at kirker i hele landet skal markere dagen. I dette essayet vil jeg forsøke å peke på noen muligheter for den som vil feire verdens miljødag og samtidig utfordre til en økologisk selvtransakelse.

Konteksten: «Alle snakker om været, men ingen gjør noe med det»

Klimaendringene merkes her på Vestlandet. I 2006 har det regnet fra september til januar, 80 dager regn i strekk! Snøen var bare på lynvisitt. Det har også vært mer vind enn vanlig: I januar fikk jeg virkelig føle naturkraftene i mitt eget hjem. Klokka seks en morgen kom tidenes vindkast. Jeg våknede av et brak; kjøkken vinduet hadde blåst inn. Det var glass over hele kjøkkenet. Heldigvis skjedde det ikke en drøy time senere, for da ville det ha sittet fire barn og spist der glassbitene kom fykende.

Vi merker at været endrer seg, og det samme registreres over hele kloden. Jeg

er med i Europeisk kristent miljønettverk. Venner fra hele Europa rapporterer det samme: «Det skjer noe med været.» Det er ikke bare i Europa vi merker endringene: I november var jeg på reise for Døvekirken til Madagaskar. Det er verdens åttende fattigste land, og det spises mest selvdyrket ris. Det regionale konsekvensene av klimaendringene på Madagaskar handler ikke om mer regn, men om mindre. En gassisk jordbrukslærer forklarte meg hva som skjer:

- For andre år på rad kom regntiden to måneder senere enn vanlig.
- Hva betyr det for dere, spør jeg.
- Det betyr at vi går mer sultne. Det er den prisen vi gassere må betale for menneskeskapte klimaendringer, svarte han.

I 2007 er det få som nekter for at klimaendringene er en realitet. De aller fleste innser at det er en sammenheng mellom våre klimagassutslipp og endring av jordens klima.

Vi begynner å akseptere at økologiens grunnregel «Alt henger sammen med alt» har noe for seg. Samtidig har vi (etter min vurdering) få politikere som viser handlingsvilje og evne. Jeg var i Kyoto under

forhandlingene i 1997. Den gang forpliktet Norge seg på å redusere de nasjonale utslippene av klimagass slik at CO₂-utslippene skulle være 1% over 1990-nivået i 2012. I Kyoto-avtalen fikk verdens fattigste land gjennomslag for at størsteparten av reduksjonene skulle taes innenlands i hvert enkelte land. Ideen bak dette var at de rike ikke skulle kunne betale seg fri fra utslippsreduksjonen. Det skulle ikke være mulig å betale avlat og så fortsette med klimasyndingen. Dette er hva jeg vil kalte *en etisk bunnlinje i Kyoto-protokollen*. Denne bunnlinjen er det få politikere som snakker om. Når norske politikere i 2007 snakker om utslippsredusjoner, snakker de primært om at vi skal investere i Kina og India, de snakker om husholdningene i Kina, de snakker om at vi først må øke utslippene våre i form av nye gasskraftverk, som vi så skal rense i fremtiden. Med de planlagte gasskraftverkene ligger det an til en økning av utslipp i Norge som ender et sted mellom 10–20%. Det ser ut til at både regjeringen, regionale politiske ledere og ledende lokalpolitikere i byene skiller mellom miljø i festtaler og miljøpolitikk når det kommer til vedtak.

Det alvorlige er at Norge har løpt fra Kyoto-avtalens forpliktelser forttere enn andre nasjoner. I en kommisjon med medlemmer fra EEA (EU sitt miljøkontor) får vi stryk for vår klimapolitikk. Klimaet endres, mennesker lider, arter forsvinner, og vi tilhører den nasjonen som er blant de største klimasyndere i verden. Dette er konteksten for verdens miljøverndag. Det er ingen grunn til å juble. Det er tid for selvransakelse.

Den som ønsker mer informasjon om klodens miljøtilstand til sin preken på miljødagen, kan klikke seg inn på hjemmesiden til statens forurensingstilsyn: <http://sft.no>.

Grønn vekkelse?

Selv om det ikke er grunn til å feire Norges innsats som miljønasjon, så skjer det mye positivt i kirkene i verden. Miljøspørsmål får en større og større plass i de store kirkesamfunnene. Både den katolske kirke, den ortodokse kirke og de protestantiske kirkene er aktive på miljøfronten: Det foregår økoteologisk refleksjon, det kommer offisielle miljøuttalelser, og det arbeides med liturgisk integrering av økologisk helhetssyn og miljøetiske problemstillinger. Noen eksempler: 17. januar 2001 kom pave Johannes Paul II med en uttalelse der han oppfordret til *økologisk omvendelse*.¹ I den ortodokse kirke har patriark Dimitrios (i 1989) lansert en utfordring som gikk på å innføre en *skaperverkets dag* i den liturgiske kalender.

Også i Den norske kirke skjer det ting: På et seminar i Bergen tok vi initiativ til en underskriftskampanje rettet mot bispedømmet og kirkemøtet om å følge opp patriark Dimitrios sin oppfordring, og på kirkemøtet i 2003 ble det vedtatt at *skaperverkets dag* skulle bli en del av Den norske kirkes liturgiske kalender.²

På europeisk nivå er det startet et Europeisk kristent miljønettverk (1998).³ I inspirasjon herfra ble det startet et norsk kristent miljønettverk i 1999. (Det går i dag under navnet *Kirkelig nettverk for miljø og rettferd* og sorterer under kirkerådet).⁴ I rammen av dette er det også etablert ressursgrupper for miljø i de fleste bispedømmer.

Holdningsendringen til miljø blant kirkeaktive i Norge er dokumentert gjennom Pål Kjetil Botvars (forsker ved KIFO) un-

1 http://conservation.catholic.org/john_paul_ii.htm

2 <http://www.okoteologi.no>

3 <http://www.ecen.org/cms/index.php?page=story>

4 <http://www.kirken.no/miljo/index.cfm?id=108904>

dersøkelse «Grønn kirkevekkelse». Botvar konkluderer med at miljøspørsmålet får en større og større plass i bevisstheten hos norske kirkeaktive. Kirken i Norge ser med andre ord ut til å føye seg inn i samme mønster som vi kan se både i den katolske og i den ortodokse kirke: Miljøspørsmål har fått en mer og mer synlig plass på den kirkelige agenda fra 1989 til 2007.

Hvordan skal vi tolke denne utviklingen? En som har gjort forsøk på dette, er den amerikanske teologen H. P. Santmire. Han har analysert miljø-teologiske endringer, og han konkluderer med at kirkene er ikke i noe han kaller et *teologisk paradigmeskifte*. Tradisjonell teologi har satt fokus på mennesket og Gud. Den nye teologien, økoteologien, har et utvidet perspektiv: Den snakker om Gud, natur og menneske. En annen teolog som også trekker inn *paradigmeskiftebegrepet* når han beskriver møtet mellom teologien og miljøutfordringen, er Leonard Boff. Boff fokuserer ikke på et teologisk paradigmeskifte, men mer på et *økologisk kulturelt paradigmeskifte*: Endringen vi ser i teologien henger sammen med at kulturen i større grad anvender en økologisk betraktning av verden, hevder han.

Jeg vegrer meg litt mot å bruke paradigmeskiftebegrepet. Begrepet, som stammer fra Thomas Kuhn, gjenspeiler en vitenskapelig sosial revolusjon. Jeg synes det er mer presist å snakke om en kulturell evolusjon, dvs. en transformasjon. Det skjer en gradvis forandring i hvordan vi tenker om mennesket og naturen. Denne transformasjonen kan vi også se i teologien. Ut av transformasjonen kommer den nye teologiske sjangeren; *økoteologien*. I økoteologien finner vi ressurser som kan hjelpe oss, når vi for eksempel skal forberede en markering av verdens miljøverndag i gudstjenesten.

Når vi skal feire verdens miljøverndag i

juni, står vi midt i en endringsprosess der kirkene er en av aktørene, og der vi utfordres til handling.

Egentlig er vel dette en drømmesituasjon for en uredd predikant? Vi kan få snakke om et høyaktuelt og eksistensielt tema i en tid der politikerne i stor grad har bidratt med festtaler og selvskryt. Som predikanter utfordres vi i skjæringspunktet mellom etikk, troslære og politikk. Dette er økoteologiens arena. Økoteologi er fagoverskridende teologi (etikk, dogmatikk, religionsfilosofi, praktisk teologi og politikk) som vil bidra til god miljøpraksis.

Økoteologiske motiv i Bibelen

Etter å ha lest en del hyllemetre med økoteologisk litteratur, registrer jeg at det er en del bibelske motiv som går igjen. Jeg vil gi en kort og sammenfattende presentasjon av noen av de mest brukte økoteologiske bibelmotiv:

- Skapelsesmotivet: Hovedideen er at Gud har skapt alt og derigjennom eier han skaperverket. En antroposentrisk vurdering av skaperverket bestrides (1. Mos. 1- 2,4).
- Forvaltermotivet: «Gud satte mannen i hagen for å verne og *tjene* den». Fokuset ligger på at mennesket har fått en spesiell oppgave. Hovedutfordringen her er å få mennesket til å forvalte jorden i tråd med Guds forordning (1. Mos. 2,15).
- Sabbatsmotivet: Det understrekkes at toppunktet i skapelsen er sabbaten (ikke skapelsen av mennesket), og at hele jorden er skapt for å hvile for Guds åsyn. I denne forbindelse pekes det også ofte på sabbatsåret, da åkrene skal få hvile. Hovedpoenget er at alt

- som lever har verdi i Guds øyne (1. Mos. 2,1-4 og 3. Mos. 25).
- Noahmotivet: Her er fokus satt på at Gud bandt alle arter sammen i et skjebnefelleskap i arken, og at Gud inngikk en pakt med alt som lever. Hovedideen her er at alt liv er under Guds omsorg (1. Mos. 6-10).
- Hellighetsmotivet: Her understrekkes at Guds herlighet har kommet til jorden. Det antydes en sakral tilnærming til skaperverket (2. Mos. 24,16).
- Åndsmotivet: Her arbeides det med bibelvers som taler om at alt lever i kraft av Den hellige ånd. Guds immanens i skaperverket understrekkes (Sal. 104,30).
- Nestekjærlighetsmotivet (Luk. 10,27): Det eksisterer to ulike måter å utvikle dette motivet på.
 - a. Den ene retningen handler om kjærlighet til andre mennesker: Hvis vi ødelegger naturen, ødelegger vi samtidig livsgrunnlaget for andre mennesker (globalt og fremtidig).
 - b. Den alternative retningen handler om å utvide perspektivet for hvem som er vår neste. Dette betyr at andre levende arter enn mennesket betraktes som vår neste, og at de tillegges egenverdi.
- Frigjøringsmotivet: Dette motivet har slektskap med frigjøringsteologien. Det antydes en sammenheng mellom undertrykking av de fattigste, kvinner, og naturen (jf. Jes. 61-62).
- Forsoningsmotivet: Her trekkes syndefallsberetningen inn som en mytisk referanseramme for relasjonsbruddet mellom naturen og mennesket. Kristus er forsoneren som kaller mennesket til etterfølgelse og til forsoningsagenter (Kol. 1,20).
- Den nye himmel: Hovedideen her er at fordi naturen har plass i det kommende gudsriket, kalles mennesket til å anerkjenne at den har egenverdi. Mennesket kalles til å arbeide sammen med Guds ånd for forlösningen av skaperverket (Jes. 65).
- Adamsmotivet: Med bakgrunn i antropologi fra GT understrekkes det at mennesket er innnevdt i naturen (På hebraisk betyr *adamah* mark eller jord) og at vår skjebne er knyttet til samspill med andre mennesker (1. Mos. 2,7).

Kirkerådets tekstrekke versus verdens miljøverndag

De to søndagene som er mest aktuelle for kirker som vil feire skaperverkets dag parallelt med verdens miljøverndag, er treenighetssøndagen og 2. s. e. pinse. Preketekstene disse to søndagene er henholdsvis Joh. 3,1-15 (Nikodemos og Jesus) og Luk 16,19-31 (Den rike mannen og Lasarus).

Etter mitt hode har vi to alternative valg denne dagen: Vi kan enten bruke preketeksten og prøve å gi den en farge av verdens miljødag, eller vi kan feire verdens miljødag, velge egne tekster og bygge opp hele gudstjenesten som en feiring av *skaperverkets dag*.

Om vi velger den første tilnærmingen, dvs. å holde oss til teksten (og dagens kollektbønn), og så drysse litt miljøvern på toppen, står vi ovenfor en eksegetisk utfordring [Se Sven-Thore Klosters tekstgjennomgang her i bladet, red.]. Det er fullt mulig å preke miljø med disse to tekstene, men de gir ikke det optimale utgangspunktet for en feiring av verdens miljøverndag. Utfordringen er at teksten lett vil en vei, mens jeg som predikant vil en annen vei: Prekenens tema er

gitt, predikantens jobb blir å få teksten til å passe med temaet!

Den andre strategien er å velge bort den gitte prekenteksten og velge en bibeltekst som passer bedre i forhold til dagens tema. Etter min mening er det fornuftig å velge en slik løsning for denne søndagen. Kirkerådets tekstutvalg er for dårlig. Kirkerådets vedtak om å feire *skaperverkets dag* i løpet av kirkeåret 2006-2007, er ikke fulgt opp med velegnede bibeltekster.

Når vi skal feire *skaperverkets dag* bør vi kunne preke over tekster som gir optimal understrekning av naturens egenverdi, og som utfordrer maksimalt til handling. Siden tekstuvalget ikke har egne tekster for skaperverkets dag, må det være mer enn legitimt å fravike tekstrekkene på selveste verdens miljøverndag!

For øvrig er det mulig å preke miljøvern både etter Joh. 3,1-15 og etter Luk. 16,19-31, men det er krevende. Vi bør spandere på oss tekster som er valgt med tanke på miljøvern denne dagen. Tekstene som er angitt ovenfor i forhold til ulike bibelske miljømotiv, kan være et sted å begynne om en vil finne alternative tekster for søndagen.

Skaperverkets dag

Jeg vil altså velge en tekst som svarer til dagens innhold fremfor å drysse miljøvern over tekster som har andre hovedmotiv. Når vi skal velge tekst, vil jeg starte med å spørre etter temaet på skaperverkets dag:

Om vi går tilbake til patriark Dimitrios' oppfordring om å feire skaperverkets dag, finner vi oppfordringen hans slik:

Derfor gir vi en patriarkinvitasjon til hele den kristne verden om å (...) be og feire gudstjeneste både

som takk for den store gaven som skapningen er, og som bidrag for vern og frelse for skaperverket.

På samme tid kommer vi med en faderlig oppfordring til: På den ene siden til de trofaste i verden, om å vie seg selv og sine barn til å respektere og verne naturen og miljøet. Og på den andre siden, til alle de som er betrodd ansvaret til å forvalte nasjonene: Handle hurtig i å gjøre det som er nødvendig for å verne og bevare skaperverket.⁵

Patriarkens oppfordring handler om bønn og gudstjenestefeiring. Han utfordrer til takk for skaperverket og til bønn om innsats til vern for miljøet.

Da Kirkemøtet fulgte opp denne utfordringen, vedtok de følgende tekst:

«Kirkens engasjement for natur og miljø springer ut av den kristne skapetro: Jorden og det som fyller den, er skapt av Gud – til klok og ansvarsfull forvaltning. En rovdrift på skaperverket og et overforbruk av jordens ressurser innebærer derfor en krenkelse av Guds skaperverk. På denne bakgrunn oppfordrer Kirkemøtet alle kirkens medlemmer til å vise miljøengasjement og til å ha et kritisk og bevisst forhold til eget forbruk. Kirkemøtet er glad for de mange håpstegn som viser at kirkens engasjement nytter. Det skaper innsikt, bevissthet og ansvar i kirken, og det blir lagt merke til av andre aktører i samfunnet. Kirken utfordrer og utfordres selv.

1. Vern om skaperverket og takknemlighet for skapelsens gaver er forsømte temaer i vår teologi og gudstjenestefeiring. Kirkemøtet vedtar å innføre en skaperver-

5 Egen oversettelse av arbeidsdokument fra arbeidsgruppen for skaperverkets dag i ECEN.

kets dag/skaperverkets periode i Den norske kirke. Kirkerådet forbereder innføringen f.o.m. kirkeåret 2005/2006.⁶»

Ifølge Kirkemøtets vedtak er temaet på skaperverkets dag i Norge knyttet til 1: takknemlighet for skaperverket, og 2: motivasjon til vern om skaperverket.

Dette betyr at de fleste av de økoteologiske motivene og bibelversene som vi har sett på ovenfor skulle være egnet når vi skal feire skaperverkets dag. Hovedanliggendet er å feire en gudstjeneste preget av takknemlighet for naturen og samtidig sette fokus på våre svik i forhold til miljøet og frigjøre til gode handlingsalternativ.

I dette essayet vil jeg ikke komme med en ferdig oppskrift. Det er skrevet mange gode essay i økoteologi, og om en ønsker mer konkret hjelp til prekenen, kan jeg henvise til www.okoteologi.no.

Om noen ønsker illustrerende fortellinger om hvordan mennesker rammes av klimaendringene og av andre miljøproblem, så har *Misjonstidende* 4/2007 en serie artikler der de intervjuer mennesker i samarbeids-kirkene i sør om hvordan miljøproblemene rammer dem.⁷

Etter min mening er formålet med å feire verdens miljøverndag/skaperverkets dag å legge til rette for gode miljøholdninger. Poenget er å vise at kirken bør bli verdens største *miljø- og rettferdsorganisasjon* (Den svenske biskop emeritus Lønnebo sine ord). Sagt på en annen måte: poenget er å bidra til gode miljøholdninger.

Holdninger er i psykologien sammensatt av kunnskap, følelser og atferd. Når en skal

endre holdninger, understrekkes det at man bør starte med handling og aktivitet. Om vi tar dette på alvor, blir liturgien minst like viktig som prekenen denne søndagen.

Jeg avslutter derfor med ta med noen tanker og ideer om liturgien, gudstjenesten og kirkekaffen:

- Søndagen kan være et godt utgangspunkt for å holde en «aktiv gudstjeneste». Det vil si at en begynner (etter inngangssalmen) med å dele inn i arbeidsgrupper som skal jobbe i 10-15 minutter. En gruppe plukker søppel, en pynter kirken, en steiker nattverdsbrød,⁸ en skriver bønnelapper, en velger miljøsalmer. Etter 15 minutter kommer en sammen og gjør et stykke folkets arbeid/liturgi (Leitourgeia).
- En kan gjøre et stort nummer av at en bruker økologisk nattverdsvin og hjemmebakt brød. Dette knytter naturvern til Kristus og til sentrum av troen vår.
- En kan avslutte gudstjenesten ute i naturen (eller ute i trafikkmaskinen for den del). Dette vil være en god synliggjøring av gudstjenesten; miljøvernet fortsetter etter postludiet.
- Inviter den lokale Naturvernforeningen (eller FIVH-gruppen⁹), og intervju den lokale aktivisten under prekenen eller under kunngjøringene.
- Innstift og del ut menighets miljøpris.
- Om menigheten er «grønn menighet», bør den ansvarlige få slippe til på gudstjenesten.
- Offer til en miljøorganisasjon (eller et
- 8 Deig settes på forhånd, så det kun skal formes og steikes.
- 9 Fremtiden i våre hender

6 <http://www.kirken.no/miljo/index.cfm?id=96250>

7 <http://www.nms.no/Portal/tjeneste.nsf/.viePreViewBlankett/93DA0490D3C7667C12572AE003F0470?OpenDocument>

- miljøprosjekt hos NMS eller KN).
- Inviter Naturvernforbundet eller FIVH til stå på stand i våpenhuset og verve medlemmer.
- Se Al Gore sin klimafilm ved kirkekaffen.
- Arrangér paneldebatt om miljø under kirkekaffen.

Om en trenger tips/forbønner kan en bruke grønn kirkebok. Den kan lastets ned fra følgende adresse: <http://www.kirken.no/miljo/index.cfm?id=113553>. Også mye annet liturgisk materialet er lagt ut på www.kirken.no/miljo.

*Tom Sverre Tomren er misjonær for NMS og dosent ved Lutheran Institute of Theology i Meiganga, Kamerun
tstomren@hotmail.com*

tekst & meditasjon

- kurs om teksttolkning og meditasjon

Kurset fokuserer på teksttolkning og tekstbruk i sammenheng med meditasjon.
Kurset passer for den som ønsker å lede meditasjon eller som ønsker fordyppning i egen meditasjonspraksis.

Innledere: **Torunn Bjørnevik** er prest og meditasjonslærer; **Halvor Moxnes** er professor i Det nye testamentet ved TF; **Jan Olav Henriksen** er professor i systematisk teologi ved MF.

Sted: **Bakkehaugen kirke** på Tåsen i Oslo
Tidspunkt: **Fredag 1. juni kl.17:30 til søndag 3. juni kl.15:00**
Pris: 1900,- (1400,- for stud./trygdede/pensj.)
Påmeldingsfrist: **onsdag 23. mai**

Arrangør: Dialogsenteret Emmaus
tlf: 22 80 58 58
www.emmausnett.no

Tekstarbeid til verdens miljøverndag

Treenighetssøndag (3. juni)

Prekentekst: Joh. 3,1-15

Av Sven-Thore Kloster

Nikodemus og miljøvern

Til Nikodemus-teksten i Joh. 3, 1-15 har jeg blitt spurtt om å lete etter mulige miljø- og klimaperspektiver. Det har seg nemlig slik at Nikodemus-teksten er prekentekst på treenighetssøndagen, som i år sammenfaller med verdens miljøverndag. Den norske kirke er tungt involvert i markeringen av denne FN-dagen, bl.a. gjennom en stor økumenisk og internasjonal gudstjeneste i Tromsø domkirke. Følgelig er det ønskelig at miljøperspektivet også kommer til uttrykk i andre av landets kirker – blant annet i prekenene. Jeg bryter kanskje flere av eksegens tradisjonelle lover ved å møte en tekst med en så uttalt og tydelig agenda, men tenker at dette tross alt er en morsom øvelse for oss tekstutleggere – spesielt fordi jeg sannsynligvis aldri ellers hadde kommet på å se etter miljø- og klimaperspektiver i nettopp denne teksten. Dermed blir prosjektet også en nytig teologisk påminnelse om teksters dype meningsreservoar, uendelige fortolkingsmuligheter og lesestrategier, men det er en annen historie.

Nikodemus og spørsmålene

En kunne løst utfordringa relativt fort ved å ty til en allegorisk tekstfortolkning. Jesu ord om vann og ånd kunne da blitt teksthens-

visninger til vann- og vindkraft. *Pneuma* i betydningen ånd og vind kunne sikkert gitt gode muligheter til finurlige utlegginger om fornybare energikilder. Jeg leker derimot ikke videre med allegorien, men prøver meg med en litterær tilnærming: Fortellingen handler om det å stille spørsmål. Nikodemus kommer ut av mørket, ut av uvitenhetens dunkelhet, og stiller Jesus et spørsmål. Jesus svarer, Nikodemus spør igjen, og en litt klønnete dialog er i gang. Klønnete, fordi karakterene åpenbart snakker litt forbi hverandre. Men hvem som misforstår hvem er derimot ikke gitt. Her byr det seg to perspektiver:

Første perspektiv: de latterlig gode spørsmålene

Jesus framstår på mange måter som en klønnete samtalepartner i teksten. Det slår meg at han ofte gjør det når han blir stilt vanskelige spørsmål. Følger Jesus normale samtale-regler, svarer han egentlig på det Nikodemus spør om, eller responderer han diffust med en monolog om noe annet? Er det ikke nesten som situasjonen der en glup konfirmant stiller presten til veggs med et uhyre enkelt – og derfor avansert – teologisk grunnlags-spørsmål?

På grunn av og på tross av mangelfulle svar fra Jesus gir ikke Nikodemus seg, men fortsetter å stille tilsynelatende naive og dumme spørsmål: «Hvordan kan dette skje?» Teksten sier meg noe om viktigheten av å orke å stille de vanskelige spørsmålene helt til det latterlige og ubehagelige, som et forsøk på å bryte ut av selvfølgelighetens diskurs. Kanskje er Nikodemus en tidlig feministisk kritiker som setter spørsmålstegn ved Jesu bruk av fødselsmetaforer? Eller kanskje minner han oss om at vi ikke kommer utenom de vanskelige og grunnleggende spørsmålene, heller ikke i klimadebatten. Vi må våge spørre oss selv hva som forårsaker

klimaendringene, hvem de i hovedsak rammer og hva vi kan gjøre med situasjonen. I Norge har vi de siste ti årene latt som om klimapolitikk utelukkende er et internasjonal anliggende, og dermed ignorert at det i høyeste grad også er et nasjonalt anliggende.¹ På 1980-tallet var fokuset i klimadebatten nasjonale utslippsmål og drastiske omlegginger. I dag svarer vi diffust at vi trenger et globalt klimaløft og at USA og Kina må skjerpe seg og respektere Kyotoavtalen. På denne måten kan vi fortsette å øke vår egen oljeutvinning i ro og mak.

Det er derfor på tide at noen «tar en Nikodemus» og spør: Hvordan kan dette skje? Hvorfor har vi endret det selvkritiske fokuset vi hadde på 80-tallet og ser på klimakrisa nå kun som et internasjonal anliggende? Nikodemus er en spørrende klovne, og lider også samme skjebne som så mange andre klovner. Den som setter spørsmålstegn ved det gitte, utsetter seg samtidig for ufarliggjøringsmekanismer fra all verdens maktstrukturer. Nikodemus' latterlige, men trassige spørsmål og sannhetssøken har i århunder påført ham teologisk vanry og latterliggjøring.

Andre perspektiv: de lammende spørsmålene som ikke evner å åpne opp
 Det er muligens mer vanlig å tenke at det er *Nikodemus* som er klossete og misforstår Jesus. Han misforstår åpenbart Jesu ord om gjenfødselse, som i norske bibler er oversatt med «født på ny» (*gennethę anōthen*). Jesu svar i vers 3 er en språklig flertydighet som

1 Denne endringen av fokus i den norske debatten har min kollega i Mellomkirkelig råd, Gard Lindseth, dokumentert i sin doktoravhandling Political Discourse and Climate Change: The Challenge of Reconciling Scale of Impact with Level of Governance (NTNU 2006). Lindseth viser at diskursendringen er et resultat av bl.a. industripolitiske interesser og strategier.

både betyr en *ny fødsel* (i temporal forstand) og en *fødsel fra oven* (i spatial forstand). Nikodemus misforstår og tolker *anōthen* kun i den temporelle betydningen «på ny», og spør derfor neste gang i vers 4 hvordan en gammel person kan komme inn i sin mors mage for annen (*deuteron*) gang.

Ved å ikke være i nærheten av å forstå at Jesu ord om ny fødsel kan dreie seg om en åndelig gjenfødselse, selv etter to runder med spørsmål, avslører Nikodemus seg som en som er fanget av sin egen forståelsestradisjons definisjoner og begrensninger. Han prøver å forstå Jesus i lys av sitt eget normunivers, og innenfor et system som hans egne erfaringer definerer og begrensrer. Derfor ser han ikke alt. Han evner ikke å strekke seg bakenfor det tilsynelatende som han kan måle, kontrollere og forstå.

Ettersom vi alle er fanget av våre kontekster og erfaringsrammer, er vi alle sammen nikodemuser i én forstand. Men det trenger ikke bety at vi skal lukke oss for nye innsikter og impulser og la all ny informasjon «sensureres» av gammel kunnskap. Utfordringen blir å forholde seg åpen og spørrende midt i ens kontekstualitet – ikke lukke, definere eller avvise forhastet. Dette tror jeg også Nikodemus er enig i, noe hans egen troshistorie vitner om. Han avviser ikke Jesus, slik «jødene» ellers gjør i Johannesevangeliet. Han kommer nølende om natten og stiller spørsmål. Selv om han misforstår Jesu hovedanliggende i denne teksten, verken lukker han seg eller forblir i misforståelsen. Han gjennomgår en modningsprosess fram til han møter Jesus igjen i kapittel 7,50-52 hvor han forsvarer ham ovenfor sine fariseerkollegaer. Til slutt tar han med myrasalve når han bistår med gravlegginga av Jesus i kapittel 19,38-42.

FNs miljødag lar seg godt vinkle i perspektivet om holdningsendring og løsrivelse

*One night I dreamed of a rubbish dump filled
with flowers, yellow and white, and a voice
told me to pick and sell them and I
would have money for food*

fra vante virkelighetsdefinisjoner. Det lar saktens tanken om Gudsrike seg også gjøre. Gudsriket er Jesu svar til Nikodemus i vers 3, og nettopp Gudsriket er noe som stadig vekk viser seg fra uvante kanter og river ned våre vante forestillingstradisjoner. Gudsriket forklares ikke gjennom kjente forståelsesrammer og normtradisjoner. Det gis oss derimot alltid uventet – som gave *fra oven* og på stadig *nye* måter.

Nikodemus og fortolkningsautoritet

Hvem som misforstår hvem i Nikodemusfortellingen avgjøres til syvende og sist av dem som har fortolkningsautoritet. I så måte er teksten interessant fordi Jesus selv sier noe om fortolkningsautoritet i denne: Når Nikodemus sier at ingen kan *gjøre* de tegn Jesus gjør uten at Gud er med ham, utvider Jesus perspektivet og svarer at ingen kan *se* Guds rike hvis han ikke blir født på ny. Gud sitter altså på begge sider av fortolkningsbordet. Jesus fordeler den gudegitte autoriteten til også å gjelde dem som ser. Gudsrelasjonen er ikke kun forbeholdt dem som gjør tegnene, men også dem som fortolker.

Går det an i forlengelsen av dette å lese inn en dåpskritikk (paradoksalt nok i denne teksten), da forstått som en kritikk av mono-polet til å fortolke gudsriketegnene? Saken er jo at Nikodemus faktisk ser Jesu gudsrike-tegn (tross Jesu anklage om at han tydeligvis ikke ser nok) og fortolker disse uten selv å være døpt. På denne måten rommer teksten en spenning mellom Jesu ord om ny fødsel som kriterium for gudsrikefortolkning på den ene siden, og den udøpte Nikodemus' jesusfortolkning på den andre siden. Dette må vel kunne sies å være en tekstlig understrekning av at vinden faktisk blåser dit den vil. Spørsmålet blir så hvorvidt Nikodemus tolker Jesu tegn tilfredsstillende eller om han ikke fult ut forstår dem. Det får hver og en av oss tenke videre på.

*Sven-Thore Kloster er
rådgiver for Mellomkirkelig råd
sven.thore.kloster@kirken.no*

Gjestebudet

3. søndag etter pinse (17. juni)

Prekentekst: Luk 14,16–24

Lesetekster: Jes 25,6–7; Åp 19,5–9

Av Sturla J. Stålsett

De store og små gjestebud

Det store gjestebudet. Temaet går igjen fra først til sist i Bibelen. Det optimale uttrykket for fellesskapet. For gleden. For nåden. Få har vel grepet essensen i dette så godt som Karen Blixen i *Babettes gjestebud*. Det forløsende, overraskende, overveldende fellesskapet, som bygger på nåde over nåde: Ikke bare på den uendelige raushet og de fantastiske kjøkkenferdighetene til den franske flyktningekvinnen – til overmål «en pa-pist!» – men også på at hennes raushet var muliggjort av en premie i det store lotteriet.

I Kirkens Bymisjon steller vi mer enn gjerne til gjestebud. På skjærtorsdag i Tøyenkirken, spesielt for folk som sliter med rus, med sykdom. Med utesengelse og avhengighet. På julafoten for alle som vil. I en avstengt Skippergata når vi feirer jubileum. Også hverdagsgjestebud på møtesteder og kafeer landet rundt. Til høsten blir det nytt stort gjestebud, under Kirkefestivalen i Oslo.

Mål i seg selv

Gjestebudet må, som nåden, være mål i seg selv. Ikke instrument for noe annet. Ikke lokkemat, eller inngangsbillett. Det som er og som gis, er på ett vis det hele. Nåde og fellesskap. *That's it*. Og samtidig, eller nettopp da, kan det åpne for så mye mer.

Kanskje er det dette menighetene skal gjøre 3. søndag etter pinse. Lage gjestebud. La det være forkynnelsen. La det være liturgen. Et kjærlighetsmåltid.

Selvekskluder

Hvordan kan det ha seg at så mange ikke vil komme? At de har bedre ting å ta seg til? Hva er det med vår egen evne til å avslå gjestfriheten, takke nei til invitasjonen? Vi sliter ikke bare med det ondes problem, det ondes mysterium. Også det gode er et mysterium. Ikke minst vår manglende evne til å ta imot. Til å glede oss. Simpelthen. Utesengelsen er ikke sjeldent selvekskludering. Den kan være beregnende og selvsentert: Jeg liker ikke verten. Jeg liker ikke de andre gjestene. Jeg vil ikke være en del av en klubb, et selskap, som består av «sånn folk». (Altstå stikk i strid med Woody Allens fornøyelige og paranoide dilemma: Han vil ikke være medlem i en klubb som vil ha sånn som han som medlemmer.)

En anstøtelig glede

Evangeliet er en anstøtelig glede. Det er glede, bygger på glede, skaper glede. Men den gleden har en grunn og en retning. Dens grunn er at Gud reiser opp den nedbøyde. Den fattige, den utesengte. Den stigmatiserte. Den som mangler til liv, og til fellesskap. Dette er ikke bare «oss» i all vår alminnelighet som syndere. Dette er mennesker av kjøtt og blod, her og der, i vår menighet, i vår by og på vår klode. «Fattige, vanføre, blinde og lamme.»

Den diakonale og kirkelige utfordringen er å se dem, uten å se dem som «dem» og dermed forsterke annerledesheten, ekskul-

sjonen. «Dex» er «oss». De utestengte er de innerste i Guds fellesskap. Guds rike er for fattige. Guds gjestebud er spesielt for dem som aldri var tiltenkt – eller som aldri ventet å få – en invitasjon.

Evangeliets retning er utenfra og inn, nedenfra og opp. Gud frelser som kjent verden fra dens bunnpunkt: korset.

Hvorfor nøde?

«Nød dem inn»: Det ligger kraft, nesten makt, i uttrykket. Det har blitt mislest og misbrukt, blant annet som legitimering av maktbruk i misjonens og omvendelsens tjeneste, for eksempel under erobringingen av Latin-Amerika. Men hvorfor må folk «nødes»? Pedagogen Paulo Freire var blant dem som sterkest understreket i hvor stor grad den undertykte internaliserte undertrykkerens verdensbilde, gjorde det til sitt. Forakten og utestengelsen som en opplever, gjør en til sin. Til selvforakt og selvutestengelse. Kanskje er det ikke alltid det som skjer. Kanskje er den utestengte strategisk klar over at det er smartere å akseptere utestengelsens vilkår, og orientere seg derfra. Forhandle seg gjennom livet fra «dødens posisjon» som de sier i Travsporten. Gjøre sin svakhet til en forkledning, en styrke.

Uansett: Evangeliet snur opp ned på dette. Og gjestebudet for gatefolk, fattigfolk, ulekre og uønskede er det fremste konkrete symbol på det. Det symbolske er aldri «bare symbolsk». Symbol kommer av å føre sammen. Motsetningen er det som driver fra hverandre, river opp, skiller: det diabolske.

Fellesskapet uten utside

Når de utestengte tar hedersplassen ved

bordet blir fellesskapet et fellesskap uten utside. Den eneste veien til å bli avvist er å selv takke nei. Holde sin prektighet og fasade så høyt, at en ikke vil nedlate seg til å ta del i festen med dem som er uverdige i andres øyne. Med en vert som kan tenke seg å gå ut på gater og streder og invitere hvem som helst. Hjelper ikke at unnskyldningene er mange, og tilsynelatende aktverdige. På denne måten forteller evangelieteksten oss at kirken er et fellesskap som Gud åpner fra utsiden. Det gode springer fram fra kilder ingen visste om, eller som ingen trodde ville bringe klart og rent vann. Kan det komme noe godt fra Nasaret?

I dette ligger også en brodd og et alvor. La denne søndagen handle om fellesskapet uten utside, som må la seg åpne fra utsiden. Og som gjennom «den andre» blir mer «seg selv». Blir mer kirke.

*Sturla J. Stålsett er
generalsekretær i Kirkens Bymisjon
sturla.staalsett@skbo.no*

Prekenteksten til Sankthansfeiringa

4. søndag etter pinse (24. juni)

Prekentekst: Luk 1,57-66

Lesetekster: Mal. 4,5-6; Apg. 19,1-6

Av Thomas Wagle

Kontekst

Første og andre kapittel i Lukasevangeliet inneholder Johannes' og Jesu fødselshistorier. Disse historiene har mye til felles. Begge fødselshistoriene er tredelt. Først fortelles historiene om hvordan Elisabet og Maria ble med barn ved Guds hjelp. Etter disse fantastiske unnfangelseshistoriene følger selve fødselshistoriene og beskrivelsen av at begge guttene ble omskåret den åttende dagen etter fødselen og gitt de navnene som engelen Gabriel hadde sagt. Den tredje delen av fødselshistoriene er lovsangen til Gud for den store gave han har gitt dem. Marias lovsang er umiddelbart før vår perikope, mens Sakarjas lovsang kommer rett etter.

Tekst

Vår perikope er Johannes sin fødselshistorie. Kanskje man heller skulle kalt den for Johannes sin navnehistorie, for nesten hele teksten dreier seg om hvordan det gikk til da Johannes ble omskåret og fikk sitt navn, åtte dager gammel. Når Elisabet forteller at gutten skal hete Johannes, begynner folk å undre seg: de hadde alle forventet at han skulle hete Sakarja etter sin far, og nå får han et navn som er helt ukjent for slekta. Folket

går så til Sakarja for å høre om det virkelig er tilfelle at gutten skal hete Johannes, og Sakarja bekrefter dette ved å skrive navnet hans på en tavle. I samme øyeblikk får Sakarja talens bruk tilbake og begynner å lovprise Gud. (Sakarja hadde blitt stum den dagen han ikke trodde engelens budskap om at han skulle få en sønn på sine gamle dager.) Nå underer folk seg enda mer og stiller seg spørsmålet: «Hva skal det vel bli av dette barnet?» (v. 66). Gradvis går det opp for folk at det må være noe helt spesielt med Johannes.

Johannes som forløper

Siden døperen Johannes bare har vår fulle oppmerksomhet to ganger i året (Sankthans og 3. søndag i advent), kan man godt benytte anledningen til å snakke om hvem døperen Johannes var, på hvilken måte han var en forløper for Jesus, og hvordan han kan være et forbilde for oss som er Jesu etterfølgere. Et praktisk grep for å relatere dette til perikopen kan være å la første del av prekenen bli et svar på folkets spørsmål i vers 66: «Hva skal det vel bli av dette barnet?» Hvem var egentlig Johannes? Sakarja gir et godt svar i sin lovsang v. 76-78: «Og du, barn, skal kalles profet for Den høyeste, for du skal gå fram foran Herren og rydde hans veier og lære hans folk å kjenne frelsen, at deres synder blir tilgitt, for vår Gud er rik på miskunn.» Johannes var altså en profet og en forløper for Jesus. Hans oppgave var å gå i forveien og forberede folket på at Messias skulle komme. Med et bilde fra jordbrukskunnen kan vi si at Johannes pløyde åkeren for Jesus slik at Jesus senere kunne så sitt budskap. Måten å gjøre dette på var å fortelle folk om frelsen – at Gud er god og tilgir synder – forkynne bot, omvendelse og dåp. I Lukas

3 framstilles Johannes som oppfyllelsen av det som står i Jesaja 40: «En røst roper i ødemarken: Rydd Herrens vei, gjør hans stier rette! Hver dal skal fylles, hvert fjell og hver haug skal senkes. De krokete veier skal bli rette, de steinete stier jevne. Og alle mennesker skal se Guds frelse.»

Døperen som forbilde

Døperen kan være et forbilde for oss alle på den måten han viste vei til Jesus. Vår oppgave som prester er jo egentlig det samme som Johannes sin oppgave – å peke på Jesus, slik at alle kan se at Gud er en god og nådig gud som frelser. Jeg tror Sankthans bør være en dag for selvranskakelse. En dag der vi spør oss selv: Rydder jeg vei for Herren eller gjør jeg veien mer krokete for folk? Inviterer jeg mennesker inn i frelsens fellesskap, eller stenger jeg dem ute? Dette spørsmålet åpner opp for mange ulike perspektiver for en preken.

Kirkesyn

Ett perspektiv er det ekklesiologiske. Kanskje kan Sankthans være en god anledning til å slå et slag for den åpne og inkluderende folkekirken? En kirke der folk kan komme som de er og føle seg velkommen. En kirke der ingen stenges ute fra møtet med Jesus. At det fremdeles er behov for å kjempe folkekirkens sak, er jeg overbevist om. I Oslo har de homofile prestenes kamp blitt satt år tilbake etter at ny biskop tiltrådte. Og mange menigheter sliter fremdeles med at det går en usynlig grense mellom den lille flokk som fra gammelt av «eier» kirka, og alle de andre. Slike grenser og barrierer må bort, for de er med på å stenge folk ute fra

fellesskapet i kirka. De krokete veier må gjøres rette! På denne måten håper jeg at alle skal kunne føle eierskap til kirka si og føle seg velkommen der.

Gudsbilder

En annen prekenidé er at Sankthans kan være en god dag for å snakke om hva slags gudsbilder vi forkynner. Forkynner vi gode og livgivende gudsbilder som åpner veien til Gud, eller er vi med vår forkynnelse, kanskje uten at vi selv er klar over det, med på å sementere destruktive gudsbilder hos folk. Johannes forkynnte dåp til syndenes tilgivelse. Denne dåpen forutsatte en tro på at Gud er en god og nådig Gud som tilgir synder. Ved å forkynne slik, levde han opp til det navnet Elisabet og Sakarja ga han da han var åtte dager gammel. Johannes betyr nemlig «Gud er nådig».

Gud gjør det umulige mulig

En helt annen prekenidé er å skrive en preken om Johannes fødselshistorie i lys av dens nærmekontekst. I så fall kan et godt grep være å snakke om Gud som den som gjør det umulige mulig. Hele første kapittel i Lukasevangeliet er jo fortellinger om Gud som gjør det umulige mulig. I dette kapitlet fortelles det to unnfangelseshistorier, den ene mer utrolig enn den andre. Ingen trodde at det var mulig at Elisabeth og Sakarja skulle få barn. De var begge godt oppe i åra, og Elisabeth gikk under navnet «den ufruktbare» (v. 36). Og hvordan var det mulig at Maria kunne bli gravid, hun som var jomfru? Maria spør engelen Gabriel om dette, og det svaret hun får, kan ligge en som en klangbunn for hele prekenen: «For ingen

ting er umulig for Gud.» (v. 37) Vår prekentekst handler i lys av dette om et ektepar som har opplevd at det er sant at Gud er den som gjør det umulige mulig. De opplever hvordan Guds velsignelse snur opp ned på livet deres, og deres svar på denne velsignelsen er å bryte ut i lovsang. Er vi åpen for det umuliges mulighet i våre liv?

som er skrevet til disse lovsangene. Blant annet inngår Marias lovsang (*Magnificat*) og Sakarjas lovsang (*Nunc Dimittis*) i den anglikanske evensong-tradisjonen.

*Thomas Wagle er kapellans på Røst
kap.rost@online.no*

Musikk i gudstjenesten

Siden Marias lovsang og Sakarjas lovsang omkranser vår prekentekst, vil jeg foreslå at man lar kirkekoret synge disse lovsangene. Det finnes utrolig mye vakker kormusikk

Redaksjonen anbefalar

Hausten 2006 forsvarte Kari Veiteberg den teologiske doktoravhandlinga «Kunsten å framføre gudstjenester: dåp i Den norske kyrkja» ved Det teologiske fakultetet. Som del av doktorgradsprøvane heldt ho ei prøeforelesning med oppgåva «Redegjør for liturgisk fødselsmetaforikk i lys av Joh 3,1-21. Drøft tematikken ut fra et feministisk perspektiv» den 31.8.2006. Redaksjonen for NNK meiner denne prøeforelesninga er verdt å få eit breiare publikum, og vil anbefale henne for lesarskaren vår. Av plassmangel får vi henne ikkje med i bladet, men forelesninga har allereie stått på trykk i St Sunniva 3-4/2006 (s. 223-234). Dette kan ein tinge som enkeltnummer fra St Sunniva-redaksjonen ved Valborg Orset Stene (valborg-orset.stene@adm.hio.no, 22 56 60 55).